

**"...እናንተስ እኔን
ማን እንደ ሆንሁ
ትባባችሁ?" :—ክርስቶስ
በኢትዮጵያውያን ሳይታ**

II

በሁሉ ደስሰኝ

ሰዲስ ሰበባ

መጋቢት 1996 ዓ/ም

ምስጋና	78
መቅድም	7
መግቢያ	9
1. ክርስቶስ ማን ነው?	11
(Ontological Christology)	
1.1. ቅድመ ትሥጉት (ቅድመ ሥጋ መሆን)	14
1.1.1. የ"ቃል" ማንነት	15
1.1.2. የ"ቃል" ዘላለማዊነት	16
1.1.3. አካላዊ ቃል በግጭ መለኮት	18
1.1.4. አካላዊ ቃል እግዚአብሔር ነውን?	21
1.1.5. "እግዚአብሔር" :- ሥላሴ? አብ? ወይስ ፍጹም አምላክ?	22
1.1.6. አካላዊ ቃል በመልእክተኛአምላክ (በአርአያ መልአክ) ተገልጧልን?	26
1.2. ድጎረ ትሥጉት (ድጎረ ሥጋ መሆን)	28
1.2.1. "ቃልም ሥጋ ሆነ" :- ሥጋ ለበሰ? ወይስ ሰው ሆነ?	28
1.2.2. ስመ ሥጋዊ (የቃል ሥጋ መሆን ስሞቹ)	29
1.2.2.1. የአዳኝነት ስሞቹ:-	29
1.2.2.2. የሹመት ስሞቹ:-	31
1.2.2.3. የማንነት መገለጫ ስሞቹ:-	32
1.2.3. ክርስቶስ ፍጹም አምላክ (ራሱ እግዚአብሔር) ነውን?	33
1.2.3.1. ስለ ክርስቶስ አምላክነት ቀጥተኛ የመጽሐፍ ቅዱስ ማስረጃዎች...	34
1.2.3.2. ኢየሱስ ስለ ራሱ ምን ይላል?	35
1.2.3.3. የዮሐንስ "ጌታ ይወደው የነበረው ደቀመዝሙር" ምስክርነት.....	37
1.2.3.4. የዕብራውያን መልዕክት ጸሐፊና የሐዋርያው ጳውሎስ ምስክርነት	41

1.2.3.5. ክርስቶስ እግዚአብሔር መሆኑን የካዱ ታሪካዊ ኑሓቂዎች.....	43
1.2.4. ክርስቶስ ፍጹም (ምሉዕ) ሰው ነውን?	48
1.2.4.1. ክርስቶስ ፍጹም ሰው ስለ መሆኑ የመጽሐፍ ቅዱስ ማስረጃዎች...	50
1.2.4.2. ክርስቶስ ኃጢአት የሌለበት፤ ግን ሰው ነውን?	50
1.2.4.3. ክርስቶስ ኃጢአት ማድረግ አይችልም? ወይስ ኃጢአት አለማድረግ ችሏል?	54
1.2.4.4. ክርስቶስ ከማርያም ሥጋና ነፍስ ነስቷል? (ወስዷል)?	55
1.2.4.5. የክርስቶስን ሰው መሆን የካዱ ታሪካዊ ኑሓቂዎች.....	56
1.2.5. አምላክነት እና ትስብእት (ሰው መሆን) በክርስቶስ ውስጥ ያላቸው ግንኙነት:- ...	58
1.2.5.1. ክርስቶስ በአካል ስንት ነው?	58
1.2.5.2. ክርስቶስ የአምላክና የሰው ባሕርያት ድብልቅ?	61
1.2.5.3. የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ታሪካዊ አሰሳና የተዋሕዶ አስተምህሮት...	62
1.2.5.4. ክርስቶስ የአምላክና የሰው "ተዋሕዶ" (አምላክ-ሰው)?	71
1.2.5.5. የክርስቶስ አካል የ"ሰው"? ÷ የ"ቃል"? ÷ የ"ተዋሕዶ" ወይስ የሁለቱ ባሕርያት?	72
1.2.5.6. የቅዱስ ቄርሎስ ምስጢረ ሥጋዊ:- "ተዋሕዶ" ወይስ "ተዋሕዶ በተወሰነ"?	75
1.2.5.7. በአንድ ጊዜ ክርስቶስ አምላክም ሰውም /አምላክ እና ሰው/?	79
1.2.5.8. የኦርቶዶክስ የቅዱስ ቄርሎስ÷ የአውጣኬ÷ የኬልቄዶንና የተዋሕዶ አስተምሕሮቶች ንጽጽር.....	82

II. የክርስቶስ ግብራት ምን ምን ናቸው?	86
(Functional Christology)	
2.1. ክርስቶስ ለሰው ልጆች ያደረገው ምንድር ነው?	86
2.1.1. መስቀሉና ሥርየት	88
2.1.2. የክርስቶስ ሞት የእግዚአብሔር ሞት ነውን? ...	96
2.2. የክርስቶስ አገልግሎቶች:-	100
2.2.1. ነብይነት	102
2.2.1.1. ክርስቶስ ነብይ አምላክ ነውን?.....	102
2.2.1.2. የክርስቶስ ነቢይነት ልዩነቱ ምንድር ነው?.....	102
2.2.2. ክህነት	103
2.2.2.1. ክርስቶስ አማላጅ ነውን?.....	103
2.2.2.2. የክርስቶስ ክህነት ያስገኘው ልዩነት ምንድር ነው?	105
2.2.3. ንጉሥነት	106
2.2.3.1. ክርስቶስ በግጽዊ መለኮት አቻ ንጉሥ ነውን?.....	106
2.2.3.2. ክርስቶስ ልዩ ንግሥና ተቀብሏልን? ...	107
2.3. የክርስቶስ ግብራት ደረጃዎች:-	108
2.3.1. ግብረ ትሰብእት	108
/Human Functions/	
2.3.2. ግብረ መለኮት	111
/Divine Functions/	
ማጠቃለያ	113
የምንጭ ማጣቀሻ	117
የጥሬ ቃላት መፍቻ	120
ደጋፊ ማብራሪያ	124
ዋቤ መጻሕፍት	127

ከዚህ ስለቀደሙ በዚህ መጽሐፍ ዝግጅት ሂደት ውስጥ ዘወትር በቀዳሱ መንፈሱ ስብርሆት ያስተሰዋኝና ኃይሉ የሆነኝ ስምሳኬን ስመስገናሰቡ። በመቀጠሉም ደህኛን መጽሐፍ በዚህ መዕከ ስንድትወጣ የበኩላቸውን ስለተዋጽዎ ሳበረከቱሰኝ፡- በሥነ መሰከት ትምህርት ቤቶቼ በየጊዜው በኢትዮጵያ ለውድ ስገር በቀሰ ስለተምህርቶች ሳይ ይሰጡኝን ስንደቀርብ ሳበረታቱኝ ስለተማሪዎቼ የሳቀ ምስጋናዬን ሳቀርብ ስወዳሰቡ።

በተሰደም የመመሪያዎ ይሰጡኝ ስማካሪዬ የነበረትን ዶ/ር ስቲቭ ስትራውስን ስንዲሁም ዶ/ር ስቲቭ ብራዎንን፡ ስባታዊ ድጋፋቸው ያስተሰዋኝና የዚህን መጽሐፍ ሪፖርት በማንበብ ስለተያየታቸውን የሰገሱሰኝ ቁስ ዶ/ር ደበሳ ብረን፡ ሳይረከባቸው ቃላት መጠደቅ ምሳሽን በመስጠት የተባበሩኝን የጦራ መጽሔት ስዘጋጅ ስት ደጋዩ ደምሴን ስንዲሁም በድህረ ምረቃ ጥናት ሂደቱ በኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ነገረ ክርስቶስ ሳይ በሲቃውንቶቿ የተዳፉ የጥንት መጽሐፍትና ይሰጡኝን ስንደጠቀም የተባበሩኝ፡-የሲቃውንት ጉባዔ ስባሰ ከሆኑት ከመሳከ ገነት ስፍወርቅ የቃሰ መጠደቅ ምሳሾችን ይሰጡኝ ስንደሰባሰብ የረዱኝን የቤተመዘክር ጥንታዊ ይሰጡኝ ክፍሉ ሃሳፊ ስት መሳኩን ስንዲሁም በጉሰሴ የካቶሊክን ፍራንሲስካን የካቶሊክ ሥነ መሰከት ኮሌጅ ቤተ መጻሕፍት ሃሳፊን ስባ የሐንስን ስመስገናሰቡ።

የደራሲው መብት በሕግ የተጠበቀ ነው

All Right Reserved

የመጀመሪያው ሰነድ 1996 ዓ/ም

የሰላተሚው ስድራሻ :-

የአዘጋጁ ስድራሻ:-

ሐይወት ሥነ ጽሑፍ ስገባገሱት

በዕሁ ደስበኝ

ፒ. ሣ. ቁ. 698

ፒ. ሣ. ቁ :- 101488

ስዕክ :- 76 33 28 /76 98 30

ስዕክ:- 79 74 50 / 46 13 74

ስዲስ ስባቢ ሲተዋዋድ

ስዲስ ስባቢ ሲተዋዋድ

E mail: hiwotlit@telecom.net.et E mail: belihud@Yahoo.Com

mkcollege@telecom.net.et

ማስታወሻነቱ

ይህች መጽሐፍ ለባለቤቱ ለወ/ሮ ጽጌ ደሜና ለልጃችን ለረድኤት በልሁ
እንዲሁም ሁሌም የጸሎትና የምክር ድጋፋቸው ላልተለየን
ለወንድማችን መስፍን ሙልጌታና ለባለቤቱ ለወ/ሮ ወርቅነሽ ገብሩ፥
ለልጆቻቸው፡- ለዲቦራ፥ ለፌቨንና ለሐብሮን ማስታወሻ ትሁንልኝ!

በመቀጠሉም የመጀመሪያ ሪፖርትን በማንበብ የማሻሻያና የማበረታቻ ሃሳቦችን የሰጡኝ የሰጠንባቸው ባለደረጃዎቹ የሆኑትን፡- የደጋ መቼሐፍ ቀዱስ ኮሌጅ ስካዳሚክ ዲን መምህር ሰፊወርቀ ኃይሉን፣ የኢትዮጵያ ሥነ መሰከት ድንገራዊ ትምህርት ቤት ሪጅስትራር ስቶ ወርቀ ኃላፊዎችን፣ ሥነ ጽሑፍን በማረም የረዳኝን ስቶ ታፈሶ ታደሰንና ይህንን ኮረሰ ከስኔ ጋር የወሰደ ተማሪዬ የሆነውን ተሰፋይ መካንጎን፣ የተረዳሁትን ስውነት በንባብ በማቀራብ በምሳሌነታቸው ስንዲሁም በምክራቸው ያበረታቱኝና የረጅም ጊዜ ህልሜ ስውን ስንዲሆን ከጎኔ ያስተሰዩኝን በድረ ሁሌን፣ ኃይሉ ችርጎትንና ከበደ በከፊን፣ ከስረኝነት ስንጠግራቸው የጊዜ ውጥረት ባሻገር ስንዲሁም ሰስጃቸው ባስተማረው ሰሰፍ የመቼሐፍን የሸፍን ሥሰሰ በማዘጋጀት የተባበሩኝን መጋቢ ደድነቃቸው ሰገሠ ስንዲሁም የዚህን መቼሐፍ ሪፖርት የተዋቀሩኝና በሙክ ኮሌጅ ነጻ ስንጠግራት በመስጠት ሳይ ያሰች ስህተት መና በቀሰን ሳመሰግን ስመዳሰሁ፡፡

በመጨረሻም በዚህ መቼሐፍ ዝግጅት ሂደት ዘወትር ከአጠገቤ በመሆን ያበረታቱኝ ባለቤቱን ጽጌ ደሜንና ሰጃችን ህፃን ረድሴት በሰሆንን ስንዲሁም በጸሎትና በተሰዋ መንገድ ያገዙኝን የሙክ ኮሌጅ መምህራንንና ስለተዳደር ስንዲሁም ተማሪዎቼን በሙሉ ስንዲሁም ይባርክሰኝ ሰማሰት ስመዳሰሁ፡፡

በሰሁ ደሰሰኝ
 መጋቢት 1996 ዓ/ም
 ስዲስ ስበባ

አስተርፊዮተ እግዚአብሔር ወደ ሰው ሰጾች የደረሰበትን መንገድ እንመለከት በሰዎች ባህልና ቋንቋ መሆኑ ገብጽ ነው። ስለዚህም እግዚአብሔር በሰዎች የመግባቢያ ቋንቋ፥ የየስሰቱ እንቅስቃሴን በሚያከናውኑበት ባህላዊ የኑር ዘዌና በአጠቃላይ እውቀትን ሲቀሰሙ በሚያስችሏቸው መንገዶች ራሱን ገልጧል። ይህ ደግሞ እግዚአብሔር ከሰው ራሱን እንዳሳደበቀ ያስረዳናል።

ይሁንና በዘመናችን የእግዚአብሔር እውነት ውጤታማ በሆነ መንገድ አሰማችንን ባሰመድረሱ በምክንያትነት ከምንጠቅሳቸው ውስጥ እንዴ የወንጌልን አሰም አቀፋዊ እውነት ከስገርኛው አውድ ውጪ ለማሰራጨት በሚደረግ ጥረት የባህል ግጭት ውስጥ መውደቁ ነው። እንደኝ እውነት ምንም ያህል እውነት ቢሆን አውዳዊ ባልሆነ መንገድ በተገባር ሳይ አማዋስ መጣር ከሚገጥሙት መሰናከሶች የተነሳ ፍሬያማነቱን አጠያያቂ ያደርገዋል። በዚህ ረገድ የዚህ መጽሐፍ ደራሲ ከኢትዮጵያውያን ሲቃውንት ምስክርነት ከወሰዳቸው እንዴን መጥቀሱ መሰካም ነው።

ይኸውም ከታሪካዊ ነገረ-ክርስቶስ በመነሳት እንደ ሲቀ «የፀጋ ሰጽ» በመባል ለሚታወቀውና በኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ለተወገዘው ቡድን መንስሌው የካቶሊክ ሚስዮናውያን እንጂ የፕሮቴስታንቱ ፒተር ኃይሲንግ አሰመሆኑን መናገራቸውን ገልጿል። እንዲያውም በእኒህ አባት ገበዳ ፒተር ኃይሲንግ አብከቱ «'እመን ብቻ ትድናለህ!' ነበር።» በማለት በስገር በቀሱ ለስተምህር ሳይ ተመሰርቶ የእግዚአብሔርን እውነት የማሰራጨት ጠቀሜታን የሚያስገነዝብ ቁም ነገርን አስጨብጦናል።

የዚህ መጽሐፍ ደራሲ በዕቡ ደሰስኝ በትምህርት ሂደቱ ውቅት ባደረገው ክፍተኛ ጥረት እጅግ መሠረታዊና ዓሰም አቀፍላዊ በሆነ የነገረ-ክርስቶስ እውነትና በኢትዮጵያውያን አባቶች በምድራችን በተደረጉ የቤተ ክርስቲያን ጉባዔዎች ውጤት የሆኑ ጥንታዊ ሥነ ጽሑፎች ጥናት የአድጎኖትን የምሥራች ውጤታማ በሆነ መንገድ ሰማሰራጨት የሚያስችሏን የእግዚአብሔር እውነት ዘግቧል፡፡ በኢትዮጵያ ምድር ወንጌሏን በማሰራጨት ረገድ እያንዳንዱ ምሳሌዋን ሲገነዘበው የሚገባውና የወንጌሏን እውነት ቤተኛ የሚያደርግ እውዳዊነትን ያካተተ መጽሐፍ ነው፡፡

ይህ መጽሐፍ በሥነ መለኮት ኮሌጆች ሰሚሰጡ የዶክተራንና ታሪካዊ ሥነ መለኮት ኮሌሶች በመማሪያ መጽሐፍነት ሲያገለግል ከመቻሉም በላይ እያንዳንዱ የቃሉ ስገሰጋዶ የእግዚአብሔርን እውነት ከሚያገለግሏቸው ምድር እውድ ስንዳር በመረዳት ጥበብ በሞላበት ስገሰግሱት እንዲሰማራም ይረዳዋል፡፡ በተጨማሪም ጸሐፊያንና የመጽሐፍ ቀዱስ መምህራንን ሥነ መለኮታዊ ሃሳቦችን በተከከሰ መገሰጽ የሚያስችሉ ቃላት ግንዛቤ ከማስጨበጡም በላይ በነገረ ክርስቶስ ረገድ በብዙዎች ስለምር ሰሚጉሳሉ ጥያቄዎች የእግዚአብሔርን እውነት በተገቢ የፍሰስፍናና አመክንዮት ፈሲጥ ማስጨበጥ የሚቻል መሆኑን እውን ነው፡፡ መሰከም ንባብ!!

ቄስ ዶ/ር ደበሳ ብረ

የኢትዮጵያ ሥነ መለኮት ድንረ ምረቃ ተ/ቤት ዳሪክተር

ግጥም

ኢትዮጵያውያን በአለም የምንታወቅባቸው በርካታ ነገሮች አሉ። በበጎ ነገሮቻችን የምንታወቀውንም ያህል ባሉብን ችግሮቻችንም እንታወቃለን። በተለይ ለመንፈሳዊ ህይወታችን በችግርነት ከምንጠቅሳቸው ውስጥ ከታሪክ ከመማር ይልቅ የታሪክ ተማሪዎች መሆናችንና ያለንን ነገር እንዳለን አክብሮ ያለመያዛችን ናቸው። ባለፉት ጥቂት የህይወት ዘመናችንም የችግራችንን አስከፊነት ማስተዋል ችያለሁ።

አገር በቀል ለሆኑ ጥናታዊ ምርምሮች ባለቤቶች ሆነው የሚጠቀሱ የአገር ተወላጆች ያለመሆናቸው ምክንያቱም የአገራችን ሰዎች ትኩረት ከአገር ውጭ ባሉ ጥናቶች ላይ በመሆኑ ነው። ስለዚህም በርካታ ኢትዮጵያውያን ለአገራችን ሥነ መለኮታዊ እሳቤዎች ትኩረት የለንም። ይሁንና አገራችን በክርስ ምድሯ ብቻ ሳይሆን በሥነ መለኮታዊ ትምህርቶቿም ልዩና በአለም ትኩረት የተቸራቸው ቅርሶች ባለቤት ናት።

በአዳም በደል ምክንያት በሰውና በእግዚአብሔር መካከል የነበረውን ጥል ለማስወገድ ከእግዚአብሔርም ከሰውም ወገን የሆነ አንድ መካከለኛ አስታራቂ ያስፈልግ ነበር። ታዲያ መካከለኛ የሆነው ኢየሱስ ክርስቶስ (ሰው የሆነ አካላዊ ቃል) በምድር ሲመላለስ ሰዎች ሁሉ ስለ እርሱ የየራሳቸው የሆነ ግንዛቤ ነበራቸው። በማቴ 16:13-17 ላይ ኢየሱስ ሰዎች እርሱን ማን ብለው እንደተረዱት ደቀመዛሙርቱን

በጠየቃቸው ወቅት የተሰጠው ምላሽ ሙሉ የሆነ መረዳትን የሚያንጸባርቅ አልነበረም። ለጥያቄው ምላሾቻቸውን ካደመጠ በኋላም ወደ ደቀ መዛሙርቱ በማተኮር፡- "... እናንተስ እኔን ማን እንደ ሆንሁ ትላላችሁ?" በማለት ለጠየቀው ጥያቄ ሐዋርያው ጴጥሮስ በመንፈስ ቅዱስ አስተርዕዮ (መገለጥ)፡- "አንተ ክርስቶስ የሕያው እግዚአብሔር ልጅ ነህ " አለ።

ይሁንና የጴጥሮስም ምላሽ በጥቅሉ እውነት ቢሆንም ቀጣይና ጥልቀት ባለው መንገድ መልስ የሚሹ ጥያቄዎችን የሚያነሳሳ ነበር። ለመሆኑ ክርስቶስ፡- አምላክ?÷ ሰው? አምላክ እና ሰው?÷ አምላክ-ሰው?÷ የአምላክና የሰው ድብልቅ? ወይስ አምላክም ሰውም? ከታሪካዊ ሥነ መለኮት እንደምንረዳው ለእነዚህ ጥያቄዎች በሙሉ አዎንታዊ ምላሽ የሰጡ የተለያዩ ቡድኖች አሉ። አንባቢዎቹ፡- ይህችን መጽሐፍ ከማንበባችሁ በፊት የእናንተን መልስ እንድትሰጡና ከንባብ ሂደታችሁ በኋላ ያገኛችሁትን የግንዛቤ ለውጥ መለካት እንድትችሉ ላበረታታችሁ እወዳለሁ!

በዚህ መጽሐፍ ልዳስሰው ወደተነሳሁበት ዓላማዬ ሳመራ ክርስቶስን ከኢትዮጵያውያን ዕይታ አንጻር በሚያስተዋወቅ ረገድ በኢትዮጵያዊያን የሥነ መለኮት መምሬዎች የአገር በቀል ነገረ ክርስቶስ ላይ በማተኮር በዘመናችን ያሉትን የተለያዩ እይታዎችን ለማስቃኘት እሞክራለሁ። ስለዚህም ለአንባቢዎቼ ከቅድመ ግምታዊ አሳቤና ቀኖናዊ በሆነ መረዳት አስቀድሞ የተቆለፈ አዕምሮን ከመያዝ እንዲሁም "በእጅ ያለ ወርቅ እንደ መዳብ ይቆጠራል!" እንዲሉ ለአገር በቀል ሥነ መለኮት ትኩረት ከነፈገ አቀራረብ መታቀብን እመክራለሁ።

ከዚህም በተጨማሪ የአስተርዕዮተ እግዚአብሔርን ሚዛንነት በመጠቀም ከታሪካዊ ሥነ መለኮት ለመማር በተከፈተ ልብ በመቅረብ እንዲሁም የአውዳዊ ሥነ መለኮትን ጠቀሜታ በማጣጣም ልዑል የሆነ አምላክን ሰው ሆኖ ወደ ምድር በመምጣት የተረከልን የኢየሱስ ክርስቶስን ማንነትና ሰው የሆነበትን ዐላማም ከኢትዮጵያዊ እይታ አንጻር ለመተንተን እሞክራለሁ።

በእንዳንድ የሥነ መለኮት ምሁራን ዘንድ የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን የተቀናጀና ወጥ የሆነ ነገር ክርስቶስ እንደሌላት ሲነገር ይደመጣል። ቤተ ክርስቲያኒቱ ይህን አስተምህሮ ጥልቀት ባለው መንገድ የሚያስረዱ መጽሐፍት ለሀዘብ አለመቅረቧ ከሊቃውንቶቿ በስተቀር በሌሎች ዘንድ የዳበረ መረዳት እንዳይኖር ምክንያት ሆኗል። ስለዚህም በተለያዩ ጉባዔዎች በአገር በቀል መልኩ የዳበረ ነገር ክርስቶስን በማቅረብ ግንዛቤን ማሳደግና የክርስቶስ ማንነት በእርሱ ከተፈጸመው የማዳን ተልዕኮ ጋር ያለውን ትንተና ከማስዳሰስም በላይ የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያንን ትክክለኛ አቋም ለማስገንዘብ እሞክራለሁ።

በመጨረሻም እያንዳንዱ ሰው በመጠንና በዓይነት ይለያይ እንጂ ሥነ መለኮት ወይም ስለ እግዚአብሔር የሚያውጠነጥነው ነገር ያለው እንደመሆኑ በዚህች መጽሐፍ ፍላጎጥ የተፈለገውን እውነት በማንበብ ከቅድመ ግምታዊ እሳቤ ተላቆ እውነትን በሃገርኛው አውድ በማሰራጨት የበለጠ ውጤታማ መሆን እንዲችል ይህችን መጽሐፍ አበረክታለሁ። ስለ መጽሐፍ አስተያየታችሁና ጥያቄዎቻችሁን በአደራሻዬ መላክ ትችላላችሁ።

በልሁ ደለለኝ

መጋቢት 1996 ዓ/ም

I. ክርስቶስ ማን ነው? (Ontological Christology)

የክርስትና እምነት የተመሠረተው ኢየሱስ እርሱ ክርስቶስ የእግዚአብሔር ልጅ እንደሆነ በማመን ላይ ነው። ክርስትና የሚያስተምረውም ስለ ክርስቶስ ማንነትና በእርሱ ስለተፈጸመው ታላቅ የማዳን ስራ ነው። ከዚህም የተነሳ የክርስትና ጀማሪውም ሆነ ፈጻሚው ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ እንደሆነ በእርግጠኝነት መናገር ይቻላል (ዕብ 12:2)። ክርስቶስ ባደረጋቸው ድርጊቶቹና ባስተማራቸው ትምህርቶቹ ላይም የክርስትና እምነት ተመሥርቶአል።

ለመሆኑ ይህ ኢየሱስ ክርስቶስ ማን ነው? እርሱ ራሱ ለአገልግሎቱ ማእከላዊ የሆነ ጥያቄውን «እናንተስ እኔን ማን እንደሆንኩ ትላላችሁ?» (ማቴ16:15) በማለት ለደቀ መዛሙርቱ አቅርቦላቸው ነበር። ለዚህ ጥያቄ ትክክለኛውን ምላሽ መስጠት ያለመቻል ከቤተክርስቲያን ታሪክ እንደምንረዳው ታላቅ ውድቀት ነው።

ክርስቶስ ማን እንደሆነ ለመረዳት በሚደረግ ጥናት ውስጥ ሁለት መሰረታዊ ጥያቄዎች ተገቢውን ምላሽ ማግኘት አለባቸው፡- አንደኛው የእርሱን ማንነትና ባህርይ ማለትም ከእርሱነቱ አንጻር ሲሆን ሁለተኛው ደግሞ ከግብሩ (ከተግባሮቹ) አንጻር ምን እንዳደረገ እና በአሁኑም ወቅት የእርሱ ግብር ምን እንደሆነ በትክክል መግለጽ መቻል ነው። እነዚህ ሁለቱ ነጥቦች ፈጽሞ መነጣጠል የማይገባቸው ናቸው።እርሱ ማን እንደሆነ ያለን ግንዛቤ ግብሩ ምን እንደሆነ ለሚኖረን መረዳት መሰረቱ ነው።

ስለዚህ «ክርስቶስ ማን ነው?» ለሚለው ጥያቄ ምላሽ ለመስጠት የእርሱን ማንነትና ባሕርይ አስቀድመን በመጽሐፍ ቅዱስ እውነት ላይ በመመስረት በብሉይ ኪዳን ዘመንና በአዲስ ኪዳን ዘመን በመከፋፈል በጥልቀት መመርመር ያሻል።

1.1. ቅድመ ትሥጉት (ቅድመ ሥጋ መሆን)

ከመጽሐፍ ቅዱስ እንደምንረዳው ኢየሱስ በቤተልሄም ከድንግል ማሪያም ሲወለድ እያንዳንዱ ሰው በመወለድ ለመጀመሪያ ጊዜ እንደተገኘ የእርሱም መገኘት እንዲሁ አልነበረም። ሥጋ ሆኖ ወደ ምድር ከመምጣቱ በፊት አስቀድሞ ነበረ፤ነገር ግን «ኢየሱስ» በመባል አይታወቅም።

በቅድመ ትሥጉት (ሥጋ መሆን) ክርስቶስ ማን ነበር? የሚለውን ጥያቄ ለመመለስ ዓለም ከመፈጠሩ በፊት የሁሉ ፈጣሪ የሆነው እግዚአብሔር ማን እንደሆነ መጽሐፍ ቅዱስ የሚያስተምረንን መዳሰስ ያሻል።

ብሉይ ኪዳን በአጠቃላይ መልኩ እግዚአብሔርን በብዙ ቁጥር ስያሜ ይገልጻል። ለምሳሌ በዘፍ 1:1 ላይ «እግዚአብሔር» ተብሎ የተተረጎመው በእብራይስጥ «ኤሎሂም» ማለትም የአምላክን ከአንድ በላይ «ረቂቅ አካል» (person) ያለው መሆኑን አመላካችና የብዙ መጠሪያ ሆኖ ንግሥናና ከኃሊነትን አመላካች ነው። በዘፍ 1:26 «እግዚአብሔርም አለ፡- ሰውን በመልካችን እንደ ምሳሌአችን እንፍጠር.....»። በዚህ ጥቅስ መሠረት ደግሞ የእግዚአብሔርን አንድነትና ከአንድ በላይ ረቂቅ አካል ያለው መሆን አመላካች ሀሳብን ያዘሉ ቃላት እናገኛለን።

በአዲስ ኪዳን ብርሃን ከተመለከትነው ደግሞ በግልጽ አንዱ እግዚአብሔር በረቂቅ አካልነቱ ሦስት ማለትም አብ፤ወልድና መንፈስቅዱስ መሆኑን እንረዳለን (ማቴ 28:19)። ይህ የአዲስ ኪዳን አስተርፅዖት (መገለጥ) በዚህ ዘመን መጨረሻ እግዚአብሔር በልጁ የተናገረው የመገለጡ ምልዐትን የሚያመለክትን ነው።

እንግዲህ በብሉይ ኪዳን በአጠቃላይ መልኩ ከአንድ በላይ በሆነ ረቂቅ አካልነት እንዲሁም በአዲስ ኪዳን አብ ÷ ወልድና መንፈስ ቅዱስ መሆኑን ለሰው ልጆች ራሱን የገለጸው እግዚአብሔር ከሦስቱ ረቂቅ አካላት አንዱ የሆነውና ወልድ በመባል የተጠቀሰው ሥጋ ሆኖ ወደ ምድር ከመምጣቱ በፊት ቃል በመባል ይታወቅ ነበር። ለመሆኑ ይህ ቃል ማን ነው?

1.1.1. የ "ቃል" ማንነት

ስለ እግዚአብሔር የሁሉ ነገር ፈጣሪነት መጽሐፍ ቅዱስ ሲያስተምረን ኤሎሂም በመጀመሪያ ሰማይንና ምድርን በመቀጠልም ፍጥረታትን በሙሉ በቃሉ እንደፈጠረ ግልጽ ያደርግልናል። እግዚአብሔር (ኤሎሂም) ሰማይንና ምድርን የፈጠረው ከምንድር ወይም በምንድር ነው? ኤሎሂም የሰማይና የምድር ፈጣሪ መሆኑን (መፍጠሩን) እንጂ ከምንና በምን እንደፈጠረው ይህ የዘፍጥረት መጽሐፍ ክፍል አያመለክትም። የዕብራውያን መልእክት ጸሐፊ ግን በዕብ 11:3 «አለሞች በእግዚአብሔር ቃል እንደተዘጋጁ ስለዚህም የሚታየው ነገር ከሚታዩት እንዳልሆነ በእምነት እናስተውላለን» በማለት በአለማት አፈጣጠር የቃልን ግብር ይተርክልናል። ሐዋርያው ዮሐንስም ሁሉ በእርሱ እንደሆነ በመተረክ ቃል ፈጣሪ እንደሆነ

ያስረዳል (ዮሐ1:3)። ዳዊትም «በእግዚአብሔር ቃል ለማዮች ጸኑ ሠራዊታቸውን ሁሉ በእፋ እስትንፋስ» (መዝ(33):6) በማለት የቃልን ፈጣሪነት ገልጧል።

ከዚህ በመነሳት ሌሎችም ከአንድ በላይ (የብዙ) በሆነ ቁጥር ስያሜ መገለጡ ቃል ከረቂቅ አካላት አንዱ መሆኑን ከማመላከት ይልቅ በማጸዊ መለኮት የአንድ አምላክ የፈጣሪነት ግብር የተገለጸ መሆኑን መገንዘብ ያሻል። በእርግጥ ይህ ቃል በዘፍጥረት መጽሐፍም ሆነ እንደ መዝሙረ ዳዊት ባሉ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት የተጠቀሰበት መንገድ የብሉይ ኪዳን አባቶች የእርሱን ረቂቅ አካልነት ሳይሆን ከፈጣሪ አፍ በሚወጣ በትእዛዝ መልክ ወይም ሌሎችም አለማትን የፈጠረበት መንገድ ተደርጎ በሚወሰድ መልኩ የተገንዘቡት ነበር። ስለሆነም በአዲስ ኪዳናዊው የሐዋርያው ዮሐንስ ወንጌል ምዕራፍ አንድ ላይ የተሰጠ አብርሆት በብሉይ ባለው የመገለጥ ታናሽነት የእግዚአብሔርን ከአንድ በላይ ረቂቅ አካላት ሙሉ ለሙሉ መፎዳት አይቻልም።

ቃል በመዝ (110):3 ላይ በነብዩ አምላክ ዳዊት ትንቢት አዘል ዝማሬ እንደተገለጸው «.... ከአጥቢያ ኮከብ አስቀድሞ ከሆድ ወለድሁህ።» በማለት እግዚአብሔር የተናገረለት፤ በመዝ 2:7 «እግዚአብሔርም አለኝ፡- አንተ ልጄ ነህ እኔ ዛሬ ወለድሁህ።» በማለት በመሲሃዊው ትንቢት የተጠቀሰለትና በዕብ 1:5 የእግዚአብሔር ልጅ በመሆኑ ከመላእክትስ እንኳ በኩር (የላቀ) እንደሆነ መረዳት እንችላለን። ለመሆኑ ይህ ቃል ከጊዜ አንጻር አባት ከልጅ አስቀድሞ እንዲገኝ ከአብ በኋላ የተገኘ (የተወለደ) ነው? «አንተ ልጄ ነህ» ሲለው አብ ከወልድ በፊት እንደነበረ አመላካች ነው? ለእነዚህ ጥያቄዎች ምላሻቸውን በሚቀጥለው ርዕስ ሥር ለመግለጽ እሞክራለሁ፡-

1.1.2. የ"ቃል" ዘላለማዊነት

ቅድመ አለም ወልድ የእግዚአብሔር ቃል በመባል ይታወቃል፤ ነገር ግን ከሰው አንደበት እንደሚወጣና ዝርው (የማይጨበጥ ÷ የማይዳሰስ) ቃል ሳይሆን በረቂቅ አካልነት ሆኖ «ማን?» እንጂ «ምን?» የሚባል አይደለም። ስለዚህም «አካላዊ ቃል» ልንለው እንችላለን ።

ስለ አካላዊ ቃል (ወልድ) ዘላለማዊነት በሚክያስ 5:2 «... ከአንቺ ግን አወጣጡ ከቀድሞ ጀምሮ ከዘላለም የሚሆን ይወጣልናል።» በማለት በቤተልሂም ዘላለማዊው የእግዚአብሔር ልጅ (ወልድ) እንደሚወለድ ትንቢት ተናግሯል። እዚህ ላይ መረዳት የሚያሻን መሰረታዊ እውነት «ዘላለም» ማለት «ቅድመአለም» ማለት እንደሆነ ነው። አለም ከመፈጠሩ በፊት ጊዜ መቆጠር አልጀመረም። ይህም

ማለት የጊዜ ጽንሰ ሃሳብ አልነበረም፤ አካላዊ ቃል (ወልድ) አለም ከመፈጠሩ በፊት ነበረ ስንል ዘላለማዊ ነው ማለት ነው። ከዚህም የተነሳ ከአብ ጋር በማነጻጸር «ዓለም ከመፈጠሩ በፊት መቼ ወልድ ተወለደ?» የሚል የጊዜ ማነጻጸሪያ ቃልን መጠቀም አንችልም። ስለዚህም ዘላለም ማለት ምን ማለት እንደሆነ በሚኖረን ትክክለኛ ግንዛቤ ላይ በመመስረት በወልድና በአብ መካከል የጊዜ ልዩነት እንደሌለ መረዳት ይቻላል።

ከዚህ እውነታ በመነሳት ነው ቅዱሳን አባቶች አካላዊ ቃል ከዘላለም የነበረ ነው እንጂ ከአብ በኋላ የተገኘ እንዳይደለ፤ በዘላለም መቅደም መቀዳደም እንደማይኖር ደግሞም ከዘላለም እግዚአብሔር አንድ እንደሆነም የመሰከሩት። የቤተክርስቲያን ታሪክ እንደሚያስገነዝቦን የእስክንድርያ ቤተክርስቲያን ሽማግሌ የነበረው አርዮስ የተባለ ሰው ወልድ ከአብ ከመገኘቱ በፊት አልነበረም፤ ነገርግን ከጊዜ በፊት ተገኝቷል በማለት የእርስ በእርስ ተቃርኖ ያለውን አመለካከት ሰንዝሯል።¹ በዚህም አርዮስ "ዘላለም" የሚለው ቃል ትርጉም የጠፋበት፤ ለማስረዳት የተነሳውንም ነጥብ በአካላዊ ቃል ላይ አስቀድሞ በያዘው ቅድመ ምታዊ እሳቤው (Pre-supposition) ተገዥነት ስለነበረ ምክንያታዊነት ይጎድለዋል።

ከዚህ በተጨማሪም አርዮስ አካላዊ ቃልን ዘላለማዊ ፍጡር ለማለት የተነሳው በምሳሌ 8:22 ላይ «እግዚአብሔር የመንገዱ መጀመሪያ አደረገኝ በቀድሞ ስራው መጀመሪያ» የሚለውን ቃል በመጥቀስ ነው። ከዚህ ክፍል አውድ እንደምንረዳው «ጥበብ» በሰውኛው ዘይቤ የምትናገረውን ንግግር ነው። በቀጥታ ስለ ወልድ የሚናገር አለመሆኑን የአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎችም ይህን አለማመላከታቸውን ማስተዋል ያሻል። በእርግጥም በአዲስ ኪዳን ክርስቶስ የእግዚአብሔር ጥበብ እንደሆነ የሚያመለክቱ ክፍሎች (1ቆሮ 1:24፤ 30፤ ቆላ 2:3) ሲሆኑ በመጽሐፈ ምሳሌ ጥበብ በሰውኛው ዘይቤ የተናገረችውን ለክርስቶስ የተነገረ መሆኑን ከምሳ 8 ላይ አያጣቅሱም። ይህ ደግሞ ከመጽሐፍ ቅዱስ አተረጓጎም አንጻር ጥንቃቄ ያሻዋል። በእርግጥም የምሳሌ ምዕራፍ ስምንትን አውድ ስንቃኝ ከፍጥረታት በፊት ጥበብ መወለዱን ቁ 25፤ ለማያትን ሲዘረጋ ምድርን ሲመሰርት ዋና ሰራተኛ እንደሆነች ቁ 27-30 ወዘተ እንመለከታለን ሆኖም ግን ጥበብ ራሷም ብትሆን እንኳን ፍጥረት እንደሆነች ሳይሆን ከእግዚአብሔር የተገኘች (የተወለደች) እንዲሁም ከእግዚአብሔር የማትነጠልና ከዘላለምም ከእርሱ ጋር እንደነበረች ይህ ክፍል ያስረዳናል። ታዲያ ለምን በምሳ 8:22 ላይ "እግዚአብሔር የመንገዱ መጀመሪያ አደረገኝ፤ በቀድሞ ስራው መጀመሪያ።" ትላለች? የሚል ጥያቄን ያስነሳ።

ጥበብ እዚህ ላይ የምትናገርበት አገላለጽ የቃላት ፍቺ አወዛጋቢነት ያለበት ክፍል ነው። እግዚአብሔር «በቀድሞ ሰራው መጀመሪያ» አደረገኝ የሚለው ሀሳብ የተገለጸበት ቃል qānā በአርዮስ እሳቤ «መፍጠር» የሚልን ትርጉም ሲሰጠው ቀጥተኛ ትርጉሙ ግን ማለገኝ ት፥ የራስ ማድረግ (to get, acquire) ማለት ነው። ሲ.ኤፍ. በርኔይ የተባለው ሊቅ ማስገኘት (beget) ወላጅነት እንጂ ፈጣሪነትን የማያጠናክር እንደሆነ ይገልጻል።² የቃሉ ትርጉም በዘፍ 4:1 ላይ ሔዋን ልጅ ከወለደች በኋላ «ወንድ ልጅ ከእግዚአብሔር አገኘሁ አለች» ከሚለው ጋር የሚመሳሰል ነው።

እንግዲህ አርዮስ የወልድ ከአብ መውጣት «መፈጠር» (create) መባል አለበት ሲል፥ የቤተክርስቲያን አባቶች የኒቅያ ጉባኤ ውሳኔ ግን «መገኘት» (beget) ማለትም «መወለድ» የሚል ትክክለኛ ትርጉሙ መሆኑን በማንሳት አርዮስ ተወግዷል። ይህ የመጽሐፈ ምሳሌ ክፍል የሚያወሳው ጥበብ በአዲስ ኪዳን ክርስቶስ የእግዚአብሔር ጥበብ ከመሆኑ ጋር የሚጠቃቀስ ቢሆን እንኳ የጥበብን መፈጠር ሳይሆን ከእግዚአብሔር መገኘት (መወለድ) እንዲሁም በፍጥረት ሥራ ላይ ዋና ሠራተኛ መሆን አመለካከት ነው። ለመሆኑ ይህ አካላዊ ቃል ዘላለማዊ ከመሆኑ ባሻገር ከአብና ከመንፈስ ቅዱስ ጋር ያለውን ግንኙነት (በግጽዌ መለኮት ያካላዊ ቃል ስፍራን) በተመለከተ መጽሐፍ ቅዱስ ምን ይላል?

1.1.3. አካላዊ ቃል በግጽዌ መለኮት

ግጽዌ መለኮት ወይም የመለኮት አካላት ግንኙነት (God head) ዘላለማዊ የሆነ የእግዚአብሔርን፡- በአብ፥ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ መካከል ያለውን ግንኙነት የሚያመለክት ቃል ነው። ታዲያ አካላዊ ቃል በዚህ ዘላለማዊ የመለኮት ረቂቅ አካላት ህብረት ያለው ስፍራ ምንድነው? ቃል የአብ ዘላለማዊ ልጁ ነው (መዝ (110):3)። እግዚአብሔር "ከአጥቢያ ኮከብ አስቀድሞ ከሆድ ወለድሁህ" ሲለው ከዘላለም (አለም ከመፈጠሩ በፊት) በአብና በወልድ መካከል የነበረው ግንኙነት የአባትነትና የልጅነት ግንኙነት መሆኑን ያመለክታል። ብዙ ሰዎች አካላዊ ቃል ወልድ የተባለው ድጎረ ትሥጉት ወይም ቃል ሥጋ ሆኖ ከመጣ በኋላ እንደሆነ ያስባሉ። ሆኖም ግን የአካላዊ ቃልን ዘላለማዊ ግንኙነት ሲያመለክት ወልድ (የእግዚአብሔር ልጅ) የሚል ስያሜን ተቀብሏል። ለመሆኑ ይህ ልጅነት ምን አይነት ልጅነት ነው?

አካላዊ ቃል ለአብ ያለው ዘላለማዊ ልጅነት ቅድመ ዓለም የነበረውና ድጎረ ዓለምም ያልተገለሰ ልጅነት ነው። ከታሪክ እንደምንረዳው በእስክንድርያ የቤተክርስቲያን ሽማግሌ የነበረው አርዮስ የአካላዊ ቃልን የእግዚአብሔር ልጅ መሆን በፀጋና እግዚአብሔር በእርሱ ላይ ሞገሱን

በማብዛቱ እንጂ በባሕርይ እንዳይደለ ተናግሯል። አርዮስ ከዚህ በተጨማሪ ወልድ በአምላክነቱ ከአብ ጋር አንድ መለኮት ሳይሆን የተፈጠረ፣ ለሰው ጥ የተጋለጠና የሚሞት መለኮት ነበር በማለት ያምን ነበር።³

እ.ኤ.አ. በ 328 የእስክንድርያ ጳጳስ የነበረውና እስክንድርን የተካው ቅዱስ አትናቴዎስ ይህን የአርዮስን ትምህርት ያወገዘውን የ325ቱን የኒቅያ ጉባኤ ውሳኔ ከጥቃት በመከላከል፡- ክርስቶስ ከአብ ጋር አንድ በግሪኩ *homousios* እንደሆነ አስረድቷል። በዚህም አርዮስ ወልድን ከአብ ጋር ተመሳሳይ ነው የሚል አቋም ይዞ ነበር።⁴ አርዮስ የአካላዊ ቃልን የእግዚአብሔር ልጅነት የተቃወመበት መሠረታዊ ሀሳቡ የመነጨው በአካላዊ ቃል ማንነት ላይ ባለው ጥያቄ ነበር። በውኑ አካላዊ ቃል የአብ የፀጋ ልጅ ማለትም በፀጋና የአብ ሞገስ የበዛለት በመሆኑ ወልድ ተባለን? እግዚአብሔርን እውነተኛ አምላክ ከሚያሰኘው ማንነቱ አካላዊ ቃል ያልተጋራው ባሕርይ ነበርን? ከሌለስ የፀጋ ሳይሆን «የባሕርይ ልጁ» እንዳይሆን የሚከለክለው ምንድር ነው?

አካላዊ ቃል የአብ ዘላለማዊ ልጁ ብቻ ሳይሆን «የባሕርይ ልጁ» መሆኑን በመጽሐፍ ቅዱስ ማስረጃ መመልከት ይቻላል። አርዮስ የቃልን ከአብ መገኘት ከጊዜ አንጻር የእርስ በርስ ተቃርኖ ባለው መንገድ አለም ሳይፈጠር ከአብ መገኘቱን በማንሳት የፀጋ አምላክ ወደሚል ድምዳሜ መጥቷል። ይህ አርዮስም የሚስማማበት የወልድ ከአብ መገኘትና አካላዊ ቃልን ወልድ ያሰኘው ልጅነት የተገኘው እንዴት ነው? ለሚለው ጥያቄ አስቀድሞ መልስ መስጠት አስፈላጊ ነው። በአዲስ ኪዳን በዮሐንስ ወንጌል 8:42 እና 16:28 ላይ ከእግዚአብሔር (ከአብ) ወጥቼ መጥቻለሁ በሚለው ሀሳብ በይበልጥ ግልጽ የሆነና በብሉይ ኪዳንም የነበረ ጽንሰ ሀሳብ ነው። በእነዚህ ክፍሎች ውስጥ «ከአብ ወጥቼ» ማለት ምን ማለት ነው? ይህስ ከአብ መገኘት (መውጣት) የፀጋ ወይስ የባሕርይ ልጅነትን አሰጠው?

አካላዊ ቃል ወልድ የሆነበት መንገድ ከአብ መውጣቱ (መገኘቱ) ነው። ሆኖም ግን ከዚህ ሀሳብ እንደምንረዳው ፈጽሞ ያልነበረ ሳይሆን በአብ የነበረና ከአብ የወጣ መሆኑን ነው። ስለዚህም አካላዊ ቃል በራሱ ልዩ አካል ከዘላለም በአብ አካል ነበረ። እንዲሁም በራሱ ልዩ አካል ከዘላለም ከአብ ወጣ። ይህ ደግሞ ወልድ (የእግዚአብሔር ልጅ) አሰኘው። እንግዲህ ይህ ልጅነት ልዩና በምድራችን ከሚታወቁት ከፈቃደ ሥጋ ልጅነትም ሆነ በማደግ ከመውሰድ (ምናልባት ከአርዮስ የፀጋ ልጅ ከሚለው) ሃሳብ ጋር ፈጽሞ የማይገናኝ ነው። ስለዚህ ልጅነት ለይፈ ሥላሴ ሲገልጹ፡- «ቅድመ ዓለም ከአብ አካል ከአካል ባሕርይ ከባሕርይ ...»⁵ የተወለደ መሆኑን ይገልጻሉ።

ይህን ልዩ የሆነ ልጅነት እንዴት እንደተገኘ በተነጋገርንባቸው የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች ውስጥ ስንዳስስ "አያም" ውስጥ የሚጥል ጥያቄ ሳይፈጠርብን አይቀርም። ይኸውም፡- አካላዊ ቃል ከአብ ከወጣ (ከተገኘ) አስገኘውም የተገኘውም እንዴት እኩል ዘላለማዊነት ይኖራቸዋል? ካስገኘው የተገኘው አይቀንስምን? እንደዚህ አይነቱ ጥያቄ አሁንም ግጭ መለኮትን ካለመረዳት የሚመነጭ ነው። እንደ ናሁአዳም አገላለጽ፡- "ልብ አለ ከተባለበት ጊዜ ጀምሮ ከልብ ጋር፥ በልብ ዘንድ ያለው ቃል፥ ሀሳብ፥ ጥበብ፥ ከልብ ሲወጣ እንደሚገለጽና እንደሚታወቅ በሚያስረዳና» «ጸሐት ወይም አወጣጥ» በተባለ ልደት ምክንያት ወልድ ተባለ እንጂ ተከፍሎ አለበት በሚያሰኝ አስገኝ አኳኝ ነበረው በሚያስብል የልደት አይነት አለመሆኑን መጸሕፍት ሁሉ ያስገነዝባሉ (ዘፍ 1:3፤ መዝ 33:6፤(148):1-6፤ ሚክ 5:2፤ ዮሐ 1:1-3፤ 8:42፤ 58፤ እብ 1:1-13)።”⁶

እንግዲህ ወልድና መንፈስ ቅዱስ ከዘላለም የየራሳቸው ረቂቅ አካላት ኖሯቸው በአብ አካል ነበሩ። አሁንም ከዘላለም (ምንም መቀዳደም ሳይኖር) ወልድ ከአብ አካል በራሱ ልዩ አካል ከአብ ወጣ። ይህ ከአብ መውጣቱ በአብ አካል ላይ ለውጥን የማያመጣው አካላዊ ቃል በራሱ ልዩ አካል በመውጣቱ ነው። ከዚህ በተጨማሪ ደግሞ አስቀድሜ ለማብራራት እንደሞክርኩት በዘላለም ውስጥ የጊዜ ሰሌዳ አለመኖሩና ሁለቱም ዘላለም መሆኑን ማስተዋል ያሻል።

ሌላው ጥያቄ የአካላዊ ቃልን ዘላለማዊ የአብ ልጅነት ምን አይነት ልጅነት ብለን እንጥራው? የሚለው ነው። ለዚህ ጥያቄ ከአብ ጋር በዘላለማዊነቱ፥ በመለኮትነቱና እግዚአብሔርን እውነተኛ አምላክ በሚያሰኙት ማናቸውም ባሕርያቱ ፍጹም እኩል ስለሆነ «የባሕርይ ልጅ» የሚለው ስያሜ ተስማሚና ትክክለኛ የአካላዊ ቃልን የእግዚአብሔር ልጅነት ገላጭ ነው። ምንም እንኳን ስለ ልጅነት ስናነሳ ይህንን አይነት ልጅነት ሰምተን ላናውቅ ብንችልም የባሕርይ ልጅ በሚለው ቃል ለመግለጽ የተፈለገው ከአብ ጋር ፍጹም አንድ የሆነ ባሕርይ ያለው መሆኑን ነው። ለምሳሌ፡- በምድራችን ሌሎች እንሰላትም ሆኑ ሰው ልጆችን ሲወልዱ የባሕርያቸውን ነው። በምድር ላይ በኖርኩባቸው አመታት ሰምቼ የማላውቀው ከሰው ልጆች ተወልዶ የሌሎች እንሰላትን ባሕርይ የያዘ፥ እንዲሁም በተገላበጠሹ ከሌሎች እንሰላት ተወልዶ የሰው ባሕርይ የያዘ ፍጥረት መኖሩን ነው። ከዚህ በመነሳት የአካላዊ ቃል የእግዚአብሔር ልጅነት በባሕርይ ራሱን እግዚአብሔርን ወይም የአብ ትክክለኛ ባሕርይ ያለው ነው ለማለት ያስችላል። ስለዚህ በዘመናችን አንዳንዶች የእግዚአብሔር ልጅ የሚለውን ስያሜ ሲሰሙ «አላህ አይወልድም አይወለድም!» በማለት

ከሚከራከሩ ወገኖች ባልተናነሰ መንገድ የሩካቤ ዘበስጋ ልጅነትን ብቻ ማሰብ ትክክል አይደለም።

ወልድ ሰውን በማዳን የእግዚአብሔር ዕቅድ ውስጥ ዘመኑ ሲደርስ ወደ ምድር የተላከ አንድያ ልጁ ነው (ገላ 4:4 ክዮሐ 3:16 ጋር ይነጻጸር)። አንድያ ልጁ መሆኑ ሁለትያ የሌለበት የተለየ ልጅነትን (የባሕርይ ልጅነትን) ያመለክታል። ስለዚህ ከአርዮስ ስህተት በከፋና በሌላ አቅጣጫ በዚህ ዘመን በክርስቶስ በኩል ያገኘውንና እኛ ለእግዚአብሔር ልጆች የሆንንበትን መንገድ ከአካላዊ ቃል የእግዚአብሔር ልጅነት ጋር ለማነጻጸር የሚደረጉ ሙከራዎች "ሰው አምላክ ነው" ከሚለው ጥንሰስ የመነጨ በመሆናቸው ስለ ክርስቶስ የእግዚአብሔር ልጅነት ተገቢውን ግንዛቤ መያዝ ያሻል። ታዲያ አካላዊ ቃል (ወልድ) ራሱ እግዚአብሔር ነውን?

1.1.4. አካላዊ ቃል እግዚአብሔር ነውን?

ይህን መሠረታዊ ጥያቄ ለመመለስ በመጽሐፍ ቅዱስ መገለጥ ላይ መመስረት ያስፈልጋል። ስለዚህም በዮሐ 1:1-5 ላይ ሐዋርያው ዮሐንስ ስለ አካላዊ ቃል የሚለውን መንገዝብ ያሻል። ዮሐንስ ስለ አካላዊ ቃል ከሌሎቹ ወንጌላት በተለየ መንገድ ከተሥጉት (ሥጋ መሆን) ሳይሆን ከዘላለም (ከጊዜ በፊት) የነበረውን ማንነት ከሚተርክ የእግዚአብሔር አስተርፋት ይዘግባል። በዮሐ 1:1 ላይ «በመጀመሪያው ቃል ነበረ ቃልም በእግዚአብሔር ዘንድ ነበረ ቃልም እግዚአብሔር ነበረ» ይላል።

በዚህ ጥቅስ የአካላዊ ቃልን እግዚአብሔር መሆን ለመነጋገር አስቀድመን የአንዳንድ ቃላትን ፍች ጠንቅቆ ማወቅ ያስፈልጋል። "በመጀመሪያው" የሚለው ቃል ዘፍጥረት ምዕራፍ አንድ ቁጥር አንድን እንድናስብ ያደርገናል። ይህ አካላዊ ቃል ከምንም በፊት መሆኑንና ከዚያ በኋላ የተገኘ ሁሉ በእርሱ የተገኘ ወይም ያለ እርሱ የተገኘ ምንም የሌለ መሆኑን የሚያመለክት ቃል ነው።

ሌላው «...ነበረ» የሚለው ቃል ነው። ይህ ቃል ዘላለማዊነትን እንጂ በጊዜው ውስጥ ቀዳሚ መሆንን አያመለክትም። ምክንያቱም ቅድመ አለም የጊዜ ስሌት ስለሌለ ነው። "በመጀመሪያ ...ነበረ።" የሚለን አካላዊ ቃልን ነው። ስለ ቃል ደግሞ ዮሐንስ ወንጌሉን ሲጽፍ ከፍተኛ ትኩረት እንደሰጣቸው የሚታመኑ የግሪክ ሰዎችም ሆኑ የእግዚአብሔር ቃላት አደራ የተሰጣቸው አይሁድ የየራሳቸው ግንዛቤ ነበራቸው።

ከዚያም «ሁሉ በእርሱ ሆነ ከሆነውም አንዳች ስንኳ ያለ እርሱ አልሆነም.....»ቁ 3 በማለት በቃልና በእግዚአብሔር መካከል ከነበረው ግንኙነት በቃልና በተፈጥሮ መካከል ወዳለው ግንኙነት ያመራል። በዚህም ያለ ቃል የሆነ (ህልውናውን ያገኘ) እንደሌለ ይገልጻል። እንግዲህ አካላዊ ቃል ራሱ እግዚአብሔር መሆኑን የሚያመለክት ነው። በዚህ የዮሐንስ ወንጌል የመግቢያ ሃሳብ የቅድመ ትሥንት አካል የሆነው የወልድን እግዚአብሔር መሆን ከተመለከትን የክፍሉን ሙሉ ሃሳብ በድንረ ትሥንት አካል ማንነት ረገድ ዮሐንስ የሰጠውን ምስክርነት በምንመለከትበት ክፍል ውስጥ በጥልቀት ለመመልከት እሞክራለሁ።

ነገር ግን ከመጽሐፍ ቅዱስ እንደምንረዳው "እግዚአብሔር" የሚለው ስያሜ፡- ግጭ መለኮትን (የአብ፥ ወልድና መንፈስ ቅዱስን ግንኙነት)? ÷ አብን? ወይስ ፍጹም አምላክነትን? አመለካች ነው። ታዲያ «ቃልም እግዚአብሔር ነበረ» ሲል ምን ማለቱ ነው?

1.1.5. "እግዚአብሔር"፡- ሥላሴ? ÷ አብ? ወይስ ፍጹም መለኮት?

አካላዊ ቃል እግዚአብሔር ስለ መሆኑ ስንነጋገር እግዚአብሔር በመለኮትነቱ ማለትም ከሁሉ የበላይ አምላክነቱ አንድ እንጂ ሦስት እንዳይደለ የሚያስረዱ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች ወደ አዕምሮአችን ይመጡብናል። ስለዚህም የእግዚአብሔርን የመለኮት አንድነት የሚያፋልስ እሳቤ እንዳይደለ እናስተውላለን። መጽሐፍ ቅዱስ አካላዊ ቃል ከአብና ከመንፈስ ቅዱስ ጋር በአምላክነቱ እኩል መለኮት መሆኑን ያመለክተናል። ይህ ማለት ግን አካላዊ ቃል ራሱ ግጭ መለኮት (አብ፥ ወልድና መንፈስ ቅዱስ) ነው ማለት አይደለም። አካላዊ ቃል አብ እንዳይደለ የሚያብራራልን በአብ ዘንድ እንደነበረ የሚገልጸው ሃሳብ እርሱ ራሱ የተለየ ረቂቅ አካል መሆኑን የሚገልጽ ስለሆነ ነው። ስለ አካላዊ ቃል ራሱ እግዚአብሔር መሆን ካነሳን በዮሐ 1:1 ላይ "ቃልም እግዚአብሔር ነበረ።" ሲል "እግዚአብሔር" ማለት ምን ማለት ነው? የሚለውን ጥያቄ መመለስ ያሻል።

በአብራይስጥ ኤሎሂም የሚለው ይህ የእግዚአብሔር ስም የእግዚአብሔርን ገዢነትና ጌትነት አመለካችና ከፈጣሪነት ተግባሩ ጋር የተያያዘ ስያሜ ነው። ይህ የእግዚአብሔር ስም በየቋንቋው ከሁሉ በላይ ለሆነ የአለማት ፈጣሪና ገዢ ብርቱና ሀያል እንደሆነ ለሚታሰብ አንድ ታላቅ አምላክ የሚሰጥ ስያሜን በመውሰድና አውዳዊ በማድረግ ይተረጎማል። ከዚህም የተነሳ ከደቡብ ኢትዮጵያ አንድ ብሔር ከወንጌል ብስራት በፊት ከአጠቃላይ መገለጥ ከተገኘ እውቀት በመነሳት የሁሉ

ፈጣሪ የሆነ አንድ ሁሉን የሚገዛ አምላክ አለ። እርሱም፡- "መገኖ" ይባላል ተብሎ ይታመን ነበር። ወንጌል ወደዚህ የደቡብ ኢትዮጵያ ክልል ከገባ በኋላም ለዚህ በመጽሐፍ ቅዱስ ለተገለጸው አምላክ ስያሜ የብሔሩን መጠሪያ "መገኖ" የሚለውን ቃል መጠቀሙና ማንነቱ በግልጽ ማሳወቁ አስፈላጊ ሆኗል።

«እግዚአብሔር» ወደሚለውና ከግዕዝ ወደ አማርኛ ስያሜ ስንመጣም አንድ ቀን እመኖሪያ ቤቱ ግቢዬ ውስጥ ሳለሁ ለመጀመሪያ ጊዜ ከአንድ የእስልምና ሃይማኖት ሰባኪ የሰማሁትን ትርጓሜ አልረሳውም። ይህ ሰው ለሰበካ ሊዞር እኔ ወዳለሁበት ቤት መጥቶ ድንገት በር ያንኳኳል። እኔም ከዚህ ሰው ጋር መነጋገር ስጀምር ወደ መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር እውነት አመራሁት። እርሱ ግን የሚያምነው በአላህ እንደሆነና «እግዚአብሔር» የሚለውን ከግዕዝ ወደ አማርኛ የተወረሰውን ቃል ፍቺ «ግዛ-ብሔር» ማለትም "ብሔርን ግዛ!" የሚል በመሆኑ የአንድ የአማራ ብሔር ገዢ ስለሆነ ይህን ስም ለአለማት ፈጣሪና ለሁሉ ገዢ መጠቀም፤ በዚህም ስም የሚጠራውንም ማመን በአንድ ብሔር ገዢ እንደሚመን እንደሚቆጥረው ገለጸልኝ። የዚህ መጽሐፍ አዘጋጅ በዚህ ስም ትርጉም ላይ መጠነኛ ጥናት ለማድረግ በመሞከር የደረሰኩበትን ድምዳሜ ክርስቶስ ፍጹም መለኮት (ራሱ እግዚአብሔር) መሆኑን በማንሳት በሚደረገው በዚህ ርእስ ገለጻ ስር ማስፈር አስፈላጊ እንደሆነ አስባለሁ።

በኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን በርካታ ኃይማኖታዊ ቃላትን ለህዝብ ያስተዋወቁት «ዘጠኙ ቅዱሳን» በመባል የሚታወቁትና በ4809.ም ከተለያዩ አገሮች የአሃዱ ባህርይ ባህል ተከታዮች በመሆናቸው ተሰደው ወደ ኢትዮጵያ የመጡት የሃይማኖት አባቶች እንደሆኑ ይታመናል። ምንም እንኳን ይህ እግዚአብሔር የሚለውን ስያሜ ጅማሬ በማንና እንዴት እንደሆነ ካመሳከርኳቸው የታሪክ ማስረጃዎች መገንዘብ ባልቻልን በትርጉም አንጻር ግን ምን ማለት እንደሆነ ሁለት የተለያዩ ግንዛቤዎችን መጥቀስ ይቻላል።

እግዚአብሔር የሚለው ስም የሁለት ቃላት ጥምረት እንደሆነና "እግዚ" ማለት ጌታ ሲሆን "ብሔር" ማለት ሕዝብ ማለትም በስፋት አለማትን አመላካችነትም እንዳለው ለመረዳት ችያለሁ። በዚህ መሰረት ጥምር ቃላቱ የሚያመለክቱት እግዚአብሔር ማለት "የአለማት ገዢ (ጌታ)" ማለት ነው። ከዚህ በተጨማሪ ደግሞ እግዚአብሔር የሚለውን ቃል ወደ ሦስት ጥሬ የግእዝ ቃላት በመክፈል «እግዚ» ማለት ጌታ፤ «አብ» ማለትም አባት እና «ሔር» ማለት ሰራጺ ማለት ሲሆን በአጠቃላይ ወልድ፤ አብና መንፈስ ቅዱስን አመላካች ሆኖ "ጌታ" የሚለው ወልድን፤ "አብ" የሚለው እግዚአብሔር አብን እና

«ሔር» የሚለው የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ከአብ የሰረጸ እንደሆነ የምታምነውን መንፈስ ቅዱስን የሚያመለክት በመሆኑ እግዚአብሔር ማለት አብ፥ ወልድና መንፈስ ቅዱስ ማለት እንደሆነ መገንዘብ ይቻላል።

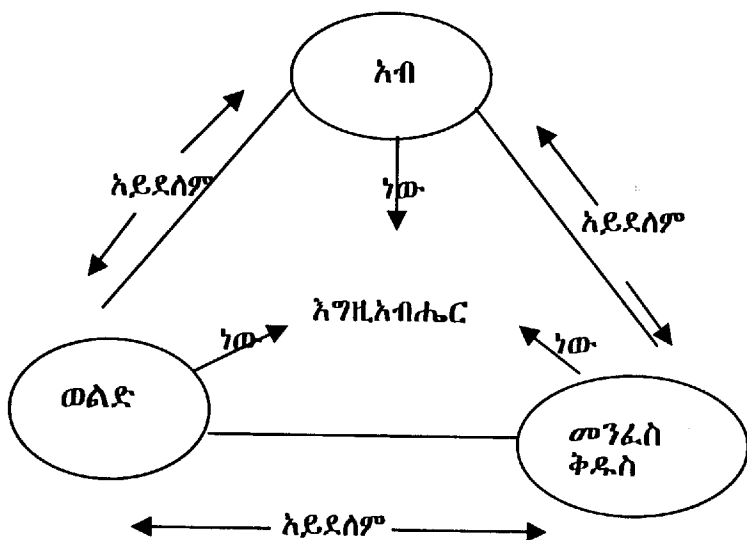
እንግዲህ ይህ እግዚአብሔር የሚለው ቃል በመጀመሪያው ትርጉሙ በብሉይ ኪዳን ዘመን በኢትዮጵያ ጥቅም ላይ ሳይውል እንደማይቀር ለመገመት የሚያስችለን ኢትዮጵያ ብሉይን አስቀድሞ የተቀበለች ሀገር መሆኗን ታሪክ ማመላከቱ ማስረጃ ነው። ይህ ከሆነ ደግሞ በተለይ ሁለተኛው ትርጉም ሥላሴን የሚያመለክት ግልጽ ሀሳብ ኢትዮጵያ አስቀድሞ በብሉይ ኪዳን ዘመን ይዛ ነበር ማለቱ አዳጋችና አወዛጋቢም ነው። «ቃል እግዚአብሔር ነበረ።» የሚለው የዮሐንስ አገላለጽ ከመጀመሪያው ትርጉም አንጻር ለማለት የታሰበ ቢሆንም ይህ ትርጉሙ «የዓለም ጌታ» የሚለው የብሉይ ኪዳን ዘመን ስያሜ ከሆነ ለአብ ሳይሰጥ አይቀርም። ምናልባትም በቀድሞው የአማርኛ የመጽሐፍ ቅዱስ ትርጉም ላይ ኤሎሂም እና ያህዌ የተሰኙት ሁለቱም የዕብራይስጥ ስያሜዎች እግዚአብሔር ተብለው መተረጎማቸው ስያሜው ስለ ሥላሴ የሚገልጽ ሃሳብን የሚያካትት ለመሆኑ አጠያያቂ ነው።

በአዲስ ኪዳን ዘመን የወጣ ስያሜ ከሆነ ደግሞ በግልጽ ለአብ ፥ ለሥላሴ ብሎም ከሰላሴ (ከአብ፥ ከወልድና ከመንፈስ ቅዱስ) ረቂቅ አካላት ለአንዱ ወይም «ፍጹም አምላክነትን» ለመግለጽ የታቀደ መሆኑን በአሁኑ ወቅትም በዚህ እግዚአብሔር በሚለው ስም ያለውን አጠቃቀም በመመርመር መረዳት ይቻላል። እንግዲህ "ቃልም እግዚአብሔር ነበረ።" ማለት አካላዊ ቃል በዘላለማዊ ግንኙነቱ ፍጹም አምላክ (ከአብ የማያንስ ነገር ግን እኩል መለኮት) ነበር ማለት ነው።

ይህ የአካላዊ ቃልን ፍጹም አምላክነት በግጻዊ መለኮት ለማስረዳት በርካታ ማብራሪዎች ቢኖሩም እያንዳንዱ ምሳሌያዊ አገባብ ወይም ማብራሪያ ግን ያለ እንከን አይደለም። ለዚህም ምክንያቱ ደግሞ ምድራዊ ማብራሪያ ከአእምሮ በላይ የሆነውን እግዚአብሔር ሙሉ በሙሉ መግለጥ ባለመቻሉ ነው። እዚህ ላይ የመጽሐፍ ቅዱስ አስተርፋ እግዚአብሔር እንደሚያይ፥ እንደሚሰማና እጁም ከማዳን እንዳላጠረች ይገልጽልናል። ይህ ማለት ደግሞ እግዚአብሔር እንደ ሰው ሁለት አይኖች፥ ሁለት ጆሮዎችና ሁለት እጆች አሉት ማለት እንዳይደለ የሚያመለክተን እግዚአብሔር መንፈስ እንደሆነ ስለ ሚያስተምረን ነው።

በዚህ መንገድ እግዚአብሔር በሰው ቋንቋና ባህል ራሱን ለሰው መግለጽ በራሱ ከመግለጽ የሚያልፈውን የእርሱን ማንነት ውሱን በሆነ መግለጫ ለሰው ግልጽ ሊሆንና ሰው ባለው የአካሉ ክፍል፥ ጠቀሜታውን ባጣጣመው ነገር ለማስረዳት የተደረገ ነው። በግጭ መለኮት ያለውን ግንኙነት በተመለከተ ከሚሰጡ ማብራሪያዎች አንዱና በተሻለ መልኩ ይህን የወልድን (የአካላዊ ቃልን) ፍጹም አምላክ መሆን የሚያብራራ ፥ ከረቂቅ አካልነት እንዲሁም ከግብርም እንጻር ያለውን ልዩነት የሚያሳየን የሚከተለው ማብራሪያ ነው፡-

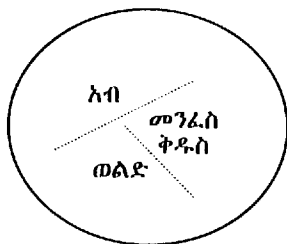
የእግዚአብሔር አንድም ሦስትምነት (Triunity) ማብራሪያ፡ -

እንግዲህ ከላይ በተጠቀሰው ማብራሪያ መሠረት የእግዚአብሔር ልጅ (ወልድ) በግጭ መለኮት አቻ አምላክ ይኸውም ከአብና ከመንፈስ ቅዱስ ጋር በመለኮት እኩል ወይም ያው እግዚአብሔር ነው። ነገር ግን በእብ ዘንድ የራሱ ረቂቅ አካል እንደሆነና በዚህም ረገድ ወልድ ማለት እብ እንዳይደለ ማስተዋል ያሻል። ስለዚህ አካላዊ ቃል (ወልድ) ከአብ ጋር አቻ መለኮት (ፍጹም አምላክ) ነው። የእብ፥ የወልድና የመንፈስ ቅዱስ ሦስትነት የየራሳቸው ረቂቅ አካላት የመሆንና የግብር ልዩነት እንጂ የመለኮት መለያየት ወይም መበላለጥ አይደለም።

እዚህ ላይ ደግሞ በአብ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ መካከል ያለውን መስተጋብር (Interpersonal Relationship) ለማስገንዘብ የሚከተለውን ማብራሪያ መመልከት ይጠቅማል፡-

የእግዚብሔር አንድም ሦስትምነት (Tri-une God)

ከላይ በሠፈረው መግለጫ መሠረት አብ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ እንዳለ፥ ወልድም በአብና በመንፈስ ቅዱስ እንዳለ፥ መንፈስ ቅዱስም በአብና በወልድ እንዳለ ያመለክተናል።

1.1.6. አካላዊ ቃል በመልዕክተኛ አምላያ (በእርአያ መልአክ) ተገልጧልን?

ኢትዮጵያውያን የሥነ መለኮት ሰዎች የአካላዊ ቃልን በመልአክ አምላያ መገለጽ እንደሚቀበሉ መናገር የማይቻል ይመስላል። እንዲያውም የመላዕክትን አምልኮ መጽሐፍ ቅዱሳዊ አስተምህሮት እንደሆነ ለማስተማር በሌሎች የሥነ መለኮት መምህራን ዘንድ የወልድ ቅድመ ትሥጉት አካል በመልዕክተኛ አምላያ መገለጥን (Theophany) እንደሚያመለክቱ የሚናገሩባቸውን የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች ፍጡራን መላዕክትን አመለካኝ ያደርጓቸዋል። ይህ የአካላዊ ቃል የመልዕክተኛነት ግብር አካላዊ ቃል ከአብ አኩል፥ ዘላለማዊ የአብ የባሕርይ ልጅ ማለትም ራሱ እግዚአብሔር እንደሆነ ብቻ ሳይሆን ከዘላለም በግጽዌ መለኮት ባለው ግንኙነት ለአባቱ ይላክ (መልዕክተኛ ሆኖ) ወደ ምድር ይመጣ እንደነበረ ያመለክተናል የሚለውን የሥነ መለኮት አቅጣጫ በሚከተሉቱ መምህራን በኩል የሚስተጋባ ነው።

ይህንን ሀሳብ ስናነሳ እግዚአብሔር መንፈስ እንደሆነና ከመላእክትም ሆነ ከሰው ልጆች የተለየ ምልአተ ህልውና (ረቂቅ አካል) እንዳለው መረዳት እንችላለን። "ረቂቅ አካል" ነው ከሚለው ትምህርት አንጻር የአካላዊ ቃል ወደ ምድር መምጣት በቅድመ ትሥጉት አካል እንዴት ሊሆን እንደሚችል የሚያጠያይቅ ነው። የድጎረ ትሥጉት አካል

ክርስቶስ ሲናገር እርሱን ማየት አብን ማየት እንደሆነ ገልጿል (ዮሐ14:9)። ዮሐንስም በሰጠው ምስክርነት እግዚአብሔርን አይቶ የሚያውቅ እንደሌለ አንጸባርቋል (ዮሐ1:18)። ታዲያ በቅድመ ትሥጉት ቃልን አይቶ የሚያውቅ አለ ማለት ነውን? አካላዊ ቃል የሚታይ ከሆነስ በምን አይነት መልክ? ለሚሉ ጥያቄዎች ምላሽ መስጠት አስፈላጊ ነው።

አካላዊ ቃል (እግዚአብሔር ወልድ) በብሉይ ኪዳን ዘመን በመልእክተኛ ነት ይገለጽ ነበር የሚለው አመለካከት አንዱ የሥነ መለኮት ሰዎች የሚከራከሩበት ነጥብ ነው። የአካላዊ ቃልን በመልዕክተኛ አምሳያ ወደ ምድር መምጣት የሚያምኑቱ በግጭ መለኮት ያለው የግብር ልዩነት በትሥጉት አካል መንሥኤ ሳይሆን ዘላለማዊ መሆኑን መረዳት እንደሚያሻ ያስተጋባሉ። የትሥጉት አካል ክርስቶስ ከአብ ተልኮ መምጣቱን እንደሚጠቅስ ሁሉ የአብ የላኪነት ግብርና የአካላዊ ቃል (የወልድ) የመልእክተኛነት ግብር በብሉይ ኪዳንም በሰፋት እንደተጠቀሰም ያመለክታሉ። ምናልባት ይህ አባባል ብሉይ ኪዳን በአብ፥ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ መካከል ያለውን መለኮታዊ ግንኙነት ፍንትው አድርጎ ይገልጻል ማለት ነውን? የሚል ጥያቄን ሳይቀሰቅስብን አይቀርም። ምንም እንኳን በብሉይ ኪዳን የእግዚአብሔር አንድም ሦስትምነት (Tri-unity) በአጠቃላይ መልኩ ቢጠቀስም በአርአያ መልእክ የተገለጸውን አካል ማንነት ሲገልጽ ራሱ "ያህዌ" አነባበቡ እስከ ዛሬም በትክክል የማይታወቅና አናባቢዎች ከሌሎች Y H W H (የ - ሐ - ወ - ሐ) ከሚሉት አማርኛ ፊደላት ተመሳሳይ ድምጽ በሚሰጡ የእብራይስጥ ፊደላት ተጽፎ እንደነበረ መረዳት ይቻላል።

በመልእክተኛነት (በአርአያ መልእክ) የተገለጸው አካል ማንነት ራሱ እግዚአብሔር «ያህዌ» መሆኑን የሚያመለክቱና ያ መልእክተኛ (መልእክ) አምልኮን እንደተቀበለ የሚገልጹ የብሉይ ኪዳን ክፍሎችን ለአብነት ያህል ስንመለከት፡- በዘፍ 16:7-14 ባለው ለሦራ አገልገይ ለአጋር የተገለጸውን መልእክተኛ (መልእክ) እርሷ ራሷ ስታስረዳ «ኤልሮኢ» ማለቷ ያያትን ያየችው የእግዚአብሔር መልእክተኛ ሆኖ በመገለጹ እንደሆነ ገልጸለች። በሌላ በኩል በዘፍ 31:11-13 ባለው ክፍል ደግሞ ለያዕቆብ የተገለጸው መልእክተኛ (መልእክ) ስለት የተሳልክልኝ አምላክ ነኝ በማለት ስለ ራሱ ተናግሯል። በዘዳ 3:14 ላይ ደግሞ የእግዚአብሔር መልእክ (መልእክተኛ) በሚነድ ቁጥቂጦ መካከል እንደታየው እና ሙሴ ማን ነህ ብሎ ሲጠይቀው ያህዌህ «ያለና የሚኖር.....» ነኝ እንዳለው እንመለከታለን። በዘዳ 33 ላይ እንዲሁ ስንመለከት «ያህዌ» ሀዘቡ አንገተ ደንዳና በመሆኑ ምክንያት በመቆጣቱ ከፍጡራን መላእክት አንዱን እንደሚልክ እንጂ ራሱ (በአርአያ መልእክ) አብሯቸው እንደማይወጣ ተናግሯል።

እንግዲህ እነዚህን የሚመስሉ በግልጽ በአርአያ መልእክት የተገለጠ ራሱ እግዚአብሔር መሆኑን የሚያመለክት ክፍልን በመጥቀስ የመላእክትን አምልኮ ማስተናገድ ከትክክለኛ የመጽሐፍ ቅዱስ ጽንሰ ሃሳብ የራቀ ከመሆኑም በላይ በብሉይ ኪዳን በመልእክተኛ አምላካዊ የተገለጸውንና ከእብ በዘላለም ግንኙነቱ የመልእክተኛነትን ግብር ግብሩ ያደረገውን አካላዊ ቃል (ወልደ እግዚአብሔር) ማንነት የሚቃረን አስተሳሰብ እንደሆነ ይናገራሉ። ከዚህ በተጨማሪ ልንመለከት የሚገባን በእነዚህ ክፍሎች የምናገኘው መልእክተኛ (መልእክ) እንደ ፍጡር መላእክት ምናልባትም በኢሳ 6 ላይ እንደምናገኛቸው እንደ ሱራፌል ባለ ስድስት ክንፍ እንደሆነ አመለካከት ጽንሰ ሀሳብ አለመኖሩን ነው። በተጨማሪም ወልድ በአርአያ መልእክት በተገለጸባቸው ክፍሎች አምልኮ መቀበሉን እንመለከታለን።

1.2 ድጎረ ትሥጉት (ድጎረ ሥጋ መሆን)

በሥነ መለኮቱ አለም ክርስቶስ ማን እንደሆነ በሚደረገው የእውነት ፍለጋ ቅድመ ሥጋ መሆን ብቻ ሳይሆን ድጎረ ሥጋ መሆን በጥልቀትና በስፋት መዳለስ ያለበትና በክርስቶስ በኩል ለሰው ዘር ለተደረገውም ታላቅ የማዳን ሥራም መሰረት ነው። ስለዚህም ክርስቶስን በትክክል ከማወቅ ውጪ የድነትን ጽንሰ ሀሳብ ሙሉ ለሙሉ መረዳት አይቻልም።

ቅድመ አለም ራሱ እግዚአብሔር የሆነውና ከእግዚአብሔር ሦስቱ ረቂቅ አካላትነት (persons) አንዱ አካላዊ ቃል (ወልድ) የሰውን ልጆች ለማዳን ወደ ምድር የመጣበትን አመጣጥ፣ ከዚያ በኋላ የእርሱን ማንነት መቃኘትም ያሻል። በግእዙ ትሥጉት (ሥጋ መሆን) የአካላዊ ቃል ሰውን ለማዳን ወደምድር መምጣትን ለማመልከት ከምንጠቀምባቸው አገላለጾች አንዱ ነው። በዚህ አገላለጽ ምንነት ዙሪያ በጥልቀት ለመመልከት ከመሞከራችን በፊት የአካላዊ ቃል (የወልድ) ሰውን ለማዳን ወደምድር መምጣትና ከድንግል ማርያም መወለድ በግልጽ የሰፈረበት የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል «ቃልም ሥጋ ሆነ» (ዮሐ 1:14) ማለት ምን ማለት ነው? ቃል ሥጋ ለበሰ? ወይስ ሰው ሆነ?

1.2.1. «ቃልም ሥጋ ሆነ»:- ሥጋ ለበሰ? ወይስ ሰው ሆነ?

ሐዋርያው ዮሐንስ ከአካላዊ ቃል በግሪኩ አጠራር (ሎጎስ) ዘላለማዊ የግጻዊ መለኮት ግንኙነት በመነሳት ወደ ማዳን ሥራው አመጣጡ ያመራል። ሰውን ለማዳን የመጣበትን አመጣጥ ሲገልጽም «... ቃልም ሥጋ ሆነ» ይላል። እዚህ ላይ በሥነ መለኮቱ ረገድ ከፍተኛ ጥንቃቄ የሞላበት ምርመራን የሚሻ ጽንሰ ሀሳብ እንዳለው ማስተዋል

ያስፈልጋል። በተለምዶ የምንጠቀምበት «ሥጋ መልበስ» የሚለውን ሀሳብ ስንገመግመው የአገላለጽ ድክመቱ ቃል (ሎጎስ) ቁሳዊ ያልሆነውን የሰው ክፍል ሲይዝ ቁሳዊ አካሉ ደግሞ ቃል እንደ ልብስ የተጎናጸፈው የሰው ሥጋ እንደሆነ አመለካከት ነው። ይህ ከሆነ ደግሞ የክርስቶስ አካል (person) የማን ነው? የሰው ወይስ የቃል (የሎጎስ)? ለመሆኑ «ቃልም ሥጋ ሆነ» ማለት «ሥጋ ለበስ» ወይስ «ሰው ሆነ» ማለት ነው?

የቃልን ሥጋ መልበስ የሚያስተጋባው ሀሳብ የእግዚአብሔር ልጅ የሰው ልጅ እንደሆነ ከማመልከት ይልቅ፥ የእግዚአብሔር ልጅ የሰውን ሥጋ የሚታየው ቁሳዊ አካሉ አድርጎ እንደመጣ ወደ ማመልከት ፈቀቅ ያለ ሀሳብ ነው። ይህንን ሀሳብ በተሟላ መልኩ የክርስቶስን ሰው መሆን በምንናነሳበት ክፍል ውስጥ እንመለከተዋለን። በሌላ በኩል ደግሞ «ቃልም ሥጋ ሆነ» ማለት ሰው ሆነ ማለት ከሆነም የሚያስነሳው ጥያቄ አለ። ለመሆኑ ቃል ሰው ሆነ ማለትስ የሚቻለው እንዴት ነው? ሥጋ፥ መንፈስና ነፍስ ያለው መሆኑን ለማመልከት ወይስ አምላክነቱን ትቶ ሰው ብቻ ሆኖ መምጣትን? ወይስ ደግሞ አምላክ ሲሆን ሳለ ሰው መሆንንም መጨመርን? ታዲያ ረቂቅ አካልነቱ (person) የማን ነው? የቃል (የሎጎስ)፥ የሰው? ወይስ የቃልም የሰውም? ወይስ የቃል-የሰው ጥምረት? ለእነዚህ ጥያቄዎች ምላሽ ለመስጠት ከመነሳታችን በፊት «ቃልም ሥጋ ሆነ» ተብሎ የተነገረለት አካል የተጠራባቸውን ስሞች አስቀድሞ ከትርጉማቸው አንጻር መመልከት አስፈላጊ ነው።

1.2.2. ስመ ሥጋዊ (የቃል ሥጋ መሆን) ስሞቹ፡-

ስም የማንነት መገለጫ ሆኖ ያገለግላል። ሥጋ የሆነው አካላዊ ቃልም ቅድመ አለም ከነበረው መጠሪያ ውጪ በአዲስና በበርካታ ስሞች ተገልጿል። እነዚህን የትሥጉት ስሞች አንድ በአንድ ትርጉማቸውን መመልከት አስፈላጊ ነው። ስድስት የትሥጉት አካል ስሞችን ከመገለጫ ግብራቸው አንጻር በሚከተሉት ሦስት ነጥቦች ስር እንመለከታቸዋለን። እነርሱም፡- የአዳኝነት፥ የሹመቱ እና የማንነቱ መገለጫ ስሞች ናቸው።

1.2.2.1. የአዳኝነት ስሞቹ፡-

ሀ. ኢየሱስ

በማቴ 1:21 እንደተጠቀሰው በጌታ መልአክ አማካይነት ለድንግል ማርያም ብስራት ሲደርሳት ለተወለደው ሕጻን የተሠጠ ስም ነው።

የዚህ ስም አወጣጥንና የተሰጠበትን ምክንያት ስንመለከት ህዝቡን ከኃጢአታቸው ከማዳኑ ጋር የተያያዘ እንደሆነ እንረዳለን። በህዝቡ ዘንድ በወቅቱ የሚታወቅበትና የሚጠራበት ስም በመሆኑም የግል መጠርያውና መታወቂያ ስሙ እንደሆነ መገንዘብ ይቻላል። ይህ ከስመ ሥጋዊ ወይም ከትሥጉት ስሞቹ የአዳኝነት ስሙ ነው። በተለይ በወንጌላት ውስጥ ስለ ሰው ልጆች ኃጢአት ከመሞቱ በፊት በህዝብ ዘንድ የሚታወቅበትና የሚጠራበት ሥም ነበር። የዚህን መጽሐፍ ሥነ ጽሑፍ በማረም ካገለገሉኝ ወንድሞች አንዱ "ዛሬስ ኢየሱስ ተብሎ አይጠራምን? ስለምን 'ነበረ' ትላለህ?" የሚል አስተያየቱን ሰጠኝ። የሚገርመው ግን የሥነ ጽሑፍ ችግር ያለበት ሳይሆን በኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን መምሪዎች ዘንድ የመሲህነት ተግባሩ ከመገለጡ በፊት "ኢየሱስ" በሚል ስም መጠራቱ። ይህንን ስም ከትንሳኤው በኋላ ባብዛኛው ያለመጠቀሙና ደቀመዛሙርቱም በዚህ ስም አዘውትረው ያልጠሩበት መሆኑ እንዲሁም ከወንጌላት ውጪ በስፋት አለመጠቀሱ ትኩረት ይሰጥበታል።

በዚህም ምክንያት ጸሐፊያኑ በወንጌላት ውስጥ በተገለጠና ያደረጋቸውን ነገሮች ለመጀመሪያዎቹ ተቀባዮች ሲያስተላልፉ በህዝብ ዘንድ ይታወቅበት በነበረው የግል መጠሪያ ስሙ እንደተረኩት እንጂ ከትንሳኤውም በኋላ "ኢየሱስ" ተብሎ መጠራቱ አግባብ እንዳይደለ ይናገራሉ። ስለዚህም የአለም ሁሉ አዳኝ መሆኑን አበክሮ ለመግለጽ 'መድኃኒዓለም' የሚልን ስም ይጠቀማሉ። ከዚህ በተጨማሪ 'ጌታችን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ' ብሎ መጥራቱ የማዳን ስራውን አጠናቅቆ በአብ ቀኝ ለተቀመጠው ጌታ ተገቢ መገለጫው እንደሆነ አለይ ግን 'ኢየሱስ' ብሎ መጥራቱ ቤዛነቱን የማያካትት ስያሜን መጠቀም እንደሆነ በመምሪዎች ዘንድ ይንጸባረቃል።

ለ. አማኑኤል

በማቴ 1:23 መሰረት ከትሥጉት ስሞቹ ውስጥ ሌላው ስሙ «አማኑኤል» የሚል ነው። ይህንን ስም በመጠሪያነት እንደተጠቀመበት አመላካች የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል ባይኖርም በነቢዩ በኢሳይያስ አስቀድሞ የተነገረው ትንቢት ፍጻሜ መሆኑን እንመለከታለን (ኢሳ 7:14 ከማቴ 1:23 ጋር ይነጻጸር)። አማኑኤል የሚለው ስም ትርጉም በግልጽ እንደተጠቀሰው «አግዚአብሔር ከእኛ ጋር» የሚል ነው።

ከዚህ የተነሳ ይህ ስም የሚገልጸው የአካላዊ ቃልን ሥጋ መሆንና በሰዎች መካከል ማደር በመሆኑ የትሥጉት ስሙ ነው። አማኑኤል የሚለው ስሙ አካላዊ ቃል እንዴት ሥጋ እንደሆነ ስናወሳ ፍጹም

አምላክ የሆነው አካላዊ ቃል (ወልድ) ሰውንና እግዚአብሔርን ለማስታረቅ (ለማገናኘት) መካከለኛ (ብቸኛ) ሆኖ የመጣበትን አመጣጥ የሚተርክ ስያሜ ነው። ይህ ስም በሃገራችን የተዋህደ ስሙ መሆኑን በመግለጽ ሥጋ መሆን ሰው መሆንን እንደሚያመለክት ይናገራል (1ጢሞ 2:5÷ እብ 12:24)። ሆኖም ግን ይህ ስያሜ «አማኑኤል» ከዮሐ 1:14 ባልተለየ የአካላዊ ቃልን ሥጋ መሆን አመለካከት በመሆኑም የአካላዊ ቃል ሥጋ መሆን የማለትን ምንነት በጥልቀት መመርመር ያስችል ዘንድ ለቀጣይ የጽሑፍ ክፍላችን ማቆየቱ የተሻለ ነው። ሌላውና ስለ ስሞቹ ስናነሳ በአጽንዖት ልንመለከታቸው የሚገቡን የትሥጉት ስሞቹ ክፍል የሚሆኑት የሹመት ወይም የማእረግ ስሞቹ ብለን ልንጠራቸው የምንችላቸው ናቸው።

1.2.2.2. የሹመት ስሞቹ፡-

ሀ. ክርስቶስ

በብሉይ ኪዳን ለተለያዩ አገልግሎቶች ሰዎች ይሾሙ ነበር፤ ይህ ሹመት ደግሞ ለክህነት (ዘዳ 39:30 ÷ 40:12-16) ÷ ለነቢይነት (1ኛነገ 19:16) እና ለንግስና (1ኛ ሳሙ 10:1፤11:15፤16:1-3 1ኛነገ 1:1-30-40፤2ኛነገ 9:3) ነበር።

ታዲያ የአካላዊ ቃል ሥጋ መሆን የሹመት ስም የሆነው «ክርስቶስ» የሚለው ስያሜ ከድንግል ማርያም በሥጋ የተወለደልን ወልድ የትስጉት አካል በእብራይስጥ መሲህ፥ በአማርኛ የተቀባ (የተሾመ)፥ በግሪክ ክርስቶስ ተብሏል። ይህ ስም መቀባቱን ማለትም ለእግዚአብሔር አገልግሎት ይኸውም በሰውና በእግዚአብሔር መካከል ለመግባትና የመዋጀትንና የማስታረቅን ተግባር ለመፈጸም መሾሙን ገላጭ ነው (ሉቃ 1:35፤ማቴ 3:16፤16:16)። ይህ ስም በተለይ በመልአክታት ውስጥ ከትንሳኤ በኋላ ያለውን የኢየሱስን ማንነት የሚገልጥ ሆኖ በስፋት ተጠቅሷል። አንዳንዶች እንደሚሉት ኢየሱስ የተባለ ሰው ሲጠመቅ በእርሱ ላይ ክርስቶስ ስለወረደበት የተሰጠው ስም አይደለም። በስሙ ረገድ ያለ የመረዳት መዛባት ከአስተምህሮት ጥመትም ሆነ ከግንዛቤ ጉድለት ሊከሰት ይችላል። በአንድ ወቅት ለአዲስ አማኞች የሚሰጥ የክትትል ትምህርትን ሳስተምር ለተማሪዎቹ አንድ ጥያቄ አቀረብኩ። ጥያቄው፡- "የኢየሱስ አባት ማን ነው?" የሚል ነበር። ከአንድ ተማሪዬ የተሰጠኝ ምላሽ አስደንገጠኝ። መልሱ "ክርስቶስ ነው!" የሚል ስለነበር ነው። በአዲስ ኪዳን በተለይ በሐዋርያት ሥራና በመልአክታት ውስጥ ከትንሳኤ በኋላ ኢየሱስና ክርስቶስ የሚሉት ሁለቱ ስሞቹ በጥምረት ይገኛሉ። ከዚህም የተነሳ "ኢየሱስ ክርስቶስ" ወይም "ክርስቶስ ኢየሱስ" በመባል ተጠርቷል።

ይህ የሁለት ስሞች ጥምረት የእርሱና የአባቱ ስም በኢትዮጵያ ባህል መሠረት ለመጠሪያነት እንደምንገለገልበት ያለ ሳይሆን ኢየሱስ እርሱ የመሲህነት ግብሩን በመፈጸሙ ክርስቶስ እንደሆነ አመላካች ስያሜ ነው ።

ለ. ጌታ

ከማርያም በሥጋ የተወለደልን እግዚአብሔር ወልድ ስልጣን መለኮቱ በእግዚአብሔር መልክ መኖሩን ሳይለቅ ከእግዚአብሔር ጋር ያለውን አኩልነት (አቻ መሆን) ተነጠቅሁ ብሎ ሳይቆጥር ሥጋ ሆነ። ይህ ደግሞ ፍጥረታዊው ሰው አዳም አነሰኝ ብሎ የናቀውን በምስሉ እንደ ሰው በመገኘትና የበደሉን ካሳ በማቅረብ ዳግማዊ አዳምነቱን ያስመለከረበት ነው። እንግዲህ ሰውን ከማዳን ተልእኮው አንጻር በባህርዩ የሁሉ ገዢ የመሆን ስልጣኑን እንደ መቀማት ባለመቁጠር አዳም በምድር ሁሉ ላይ ተሹሞ ሳለ በሠይጣን ያስወሰደውን ገዢነት አስመለሰ (ዘፍ 1:28፤ መዝ 8:1-9፤ እብ 2:6-9)። ጌታ የሚለው ስያሜ የክርስቶስን ከአብ ጋር አቻ ንግሥና ያለው መሆን አመላካች በመሆኑ በመጀመሪያይቱ ቤተክርስቲያን የእምነት መግለጫ ነበር (ሮሜ 10:9፤ 1ቆሮ 12:3፤ ፊል 2:11)። ይህ ስያሜ የክርስቶስ የማእረግ ስሙ ነው ማለት ይቻላል።

ከዚህም የተነሳ የትሥጉት አካልን ማንነት ለማመልከት የሹመት (የማዕረግ) ስሞቹን ከግል መጠሪያ ስሙ ጋር በማጣመር መጠቀሙ ማለትም «ጌታችን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ» ብሎ መጥራቱ በኢትዮጵያውያን ዘንድ ከፍተኛ ትኩረት ይሰጥበታል። ሆኖም የግል መጠሪያ ስሙን ማለትም ኢየሱስ የሚለውን ስያሜ በቅድመ ትንሣኤ የወንጌል ትረካ ሂደት መጠቀም የተለመደ ነው።

ለላውና ወደ ቀጣዩ ነጥባችን የሚያመራን በትሥጉት ያለው ዘላለማዊው አካላዊ ቃል ራሱ ከማናቸውም ስሞቹ በላይ ስለ ራሱ ይገልጽባቸው የነበሩ የትሥጉት ስያሜዎች አሉ። እነዚህን ስሞች በህዝብ ዘንድ በመጠሪያነት የተገለገለባቸው ሳይሆኑ እርሱ ማንነቱን ያንጸባረቀባቸው ናቸው።

1.2.2.3. የማንነቱ መገለጫ ስሞቹ፡-

ሀ. የሰው ልጅ

አንዳንድ ጊዜ ስለ ወልድ በሥጋ ወደ ምድር መምጣት ያልተስተዋሉ ስህተቶች ሲሰነዘሩ ይታያል። ለመሆኑ ትሥጉት (የቃል ሥጋ መሆን) ሥጋ የሆነውን አካላዊ ቃል የሰው ልጅ

የሚያሰኘው ነውን? አኳኋት በመጽሐፍ ቅዱስ የተጠቀሰው እንዴት ነው?

ለዚህ ጥያቄ መጽሐፍ ቅዱስ በግልጽ እንደሚያሳየን ከድንግል ማርያም በመወለድ ነው። ቅድመ አለም ከእብ ያለ እናት የተወለደው አካላዊ ቃል ድሀሪ አለም ደግሞ ከማርያም ተወልዷል (ማቴ 1:25፤ ሉቃ 2:6-7)። መጽሐፍ ቅዱስ የአካላዊ ቃል ሥጋ መሆንን ሲያበራራልን ማርያም እንደጸነሰችና እንደወለደችም ያመለክተናል። ከዚህም በመነሳት እርሱ ሰው እንደሆነ መጽሐፍ ቅዱስ በስፋት ይገልጽልናል (1ጢሞ 2:5፤ ሐዋ 2:22፤ ሮሜ 5:15፤ 17፤ 19 1ቆሮ 15:21፤ 47-49፤ 1ጢሞ 3:16፤ ገላ 4:4)። ከዚህ በተጨማሪ ኢየሱስ ራሱ ስለ ራሱ ሰው መሆን ተናግሯል (ማቴ 4:4፤ ሉቃ 24:39)።

ኢየሱስ ራሱን የሰው ልጅ በማለት ይጠራነበር (ዮሐ 6:62፤ 8:28)። ሆኖም ግን ይህ አጠራሩ በነቢዩ በዳንኤል የተነገረውንና የሚጠበቀውን ተስፋ አመለካከት መሆኑን በማጣቀስ ሰው ሆኖ ስለ መጣ የወጣለት ስም ባይሆንም «የሰው ልጅ» በሚል መጠሪያ አስቀድሞ ስለ እርሱ እንደተነገረ መረዳት ይቻላል።

ለ. የእግዚአብሔር ልጅ

በቅድመ ትሥጉት ስለ አካላዊ ቃል የእግዚአብሔር ልጅ መሆን ማለትም ወልድ መባል ተገልጿል መዝ (110):3 ። በድኅረ ትሥጉትም ስለ አካላዊ ቃል የእግዚአብሔር ልጅነት መጽሐፍ ቅዱስ ይናገራል። ከማርያም በመወለድ ሰው የሆነው አካላዊ ቃል በትሥጉት የግል መጠሪያው፡- “ኢየሱስ” ለእናቱ ለማርያም መልእኩ ሲያበሰራት ከእርሷ የሚወለደው ቅዱሱ የእግዚአብሔር ልጅ እንደሚባል ተናግሮአል (ሉቃ 1:35)። የኢየሱስ ደቀመዛሙርትም የእርሱን የእግዚአብሔር ልጅ መሆን ተናግረዋል (ዮሐ 1:34፤ ማቴ 16:16)። ኢየሱስም ስለ ራሱ ሲናገር የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን ገልጿል። አዳማጮቹም ይህን አባባሉን እግዚአብሔር ነኝ ከማለት ፈጽሞ ያልተለየ እንደሆነ ተገንዝበው ተቃውመውት ነበር (ዮሐ 5:18-24፤ 10:31-42)። ሆኖም ይህ ስም በሕዝብ ዘንድ የሚጠራበት ወይም የሚታወቅበት መለያው አልነበረም።

1.2.3. ክርስቶስ ፍጹም አምላክ (ራሱ እግዚአብሔር) ነውን?

በቅድመ ትሥጉት የወልድ ፍጹም አምላክነትን በተመለከተ በሰፊው ለማየት ችለናል። ሆኖም ግን በቅድመ ትሥጉት ብቻ ሳይሆን በድሀረ ትሥጉትም ከማርያም የተወለደው የእግዚአብሔር ልጅ (ወልድ) ራሱ እግዚአብሔር መሆኑን በጥንቃቄና በመጽሐፍ

ቅዱስ ማስረጃ መግለጽ አስፈላጊ ነው። አርዮስ ከቅድመ ትሥጉት ጽንሰ ሀሳብ በመነሳት ወልድ የአብ ፍጹም ፍጥረት (የተከበረ አማልክት) እንደሆነ ያምን ነበር። አርዮስ በድጎረ ትሥጉት ሥጋ የሆነው ይህ የአብ ፍጹም የፍጥረት አካል ነው ብሎም ያምን ነበር።

ከታሪካዊ ሥነ መለኮት አኳያ የክርስቶስን አምላክነት አበክሮ ለመናገር በሉቃስ 1:43 ላይ "... የጌታዬ እናት ..." የሚለውን ቃል በመመርኮዝ ለማርያም "የእግዚአብሔር እናት" በግሪኩ *ቴቶቶሶስ* የሚልን ስያሜ ተሰጥቷት ነበር። ይህ ስያሜ በእስክንድርያ ባህል አስቀድሞ በ325 ዓ/ም በአንጾኪያ በተደረገው ጉባዔ አርዮስን በመቃወም በተግባር ላይ የዋለ ሲሆን ንስጥሮስ ይህንን ስያሜ በመቃወም የክርስቶስ እናት (*ክርስቶቶሶስ*) መባል እንዳለባት በመግለጹ የክርስቶስን አምላክነት ከማደግ ልጅ ጽንሰ ሀሳብ ለመከላከል በ 431 ዓ.ም በኤፌሶን በተደረገው ጉባዔም እንደገና ማጽኛ ተሰጥቶበታል።⁷

ለአርዮስ የድጎረ ትሥጉት አካል የሆነው ክርስቶስ በቅድመ ትሥጉት የአካላዊ ቃል አምላክነት ላይ እንዳለው እምነት ፍጹም መለኮት ሳይሆን (ራሱ እግዚአብሔር) ሳይሆን የተፈጠረ አምላክነት ነው። የአርዮስን አሰር (ፈለግ) ተከታዮች ኢየሱስ ስለ ራሱ ሲናገር "እኔ እግዚአብሔር ነኝ ብሎ አላስተማረም፤ ደቀመዛሙርቱም ቢሆኑ ኢየሱስ ማን እንደሆነ ግልጽ መረዳት አልነበራቸውም፤ ነገር ግን እንደ አይሁድ ራባይ (መምህር) ነበር የተከተሉት።" ብለው ሲናገሩ ይደመጣሉ። ለመሆኑ የኢየሱስ ማንነት በመጽሐፍ ቅዱስ የተገለጸው እንዴት ነው?

1.2.3.1. ስለክርስቶስ አምላክነት ቀጥተኛ የመጽሐፍ ቅዱስ ማስረጃዎች

በድጎረ ትሥጉት ስሞች የተገለጠው አካል ክርስቶስ ራሱ እግዚአብሔር መሆኑን በቀጥተኛ መንገድ መጽሐፍ ቅዱስ ይገልጽልናል። ነገር ግን የክርስቶስን ፍጹም አምላክ መሆን የማይቀበሉ የአርዮስ ተከታዮች እነዚህን ግልጽና ቀጥተኛ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች ባብዛኛው አከራካሪ በሆነ መንገድ እንደተጠቀሰ ይናገራሉ። ነገር ግን ቢያንስ ስምንት የሚሆኑ ጥቅሶች የክርስቶስን መለኮትነት ቀጥተኛ በሆነ መንገድ የሚያመለክቱ መሆኑን በማስረጃነት መጥቀስ ይቻላል (ሮሜ 9:5፤ እብ 1:8፤ ዮሐ 1:1-2፤ 18፤ ዮሐ 20:28 ቲቶ 2:13፤ 2ጴጥ 1:1 እና ሐዋ 20:28)። ሆኖም እነዚህም የመጽሐፍ ቅዱስ ቀጥተኛ ማስረጃዎች *New World Translation of the Holy Scriptures* እ.ኤ.አ ለመጀመሪያ ጊዜ በጥር ወር 1961 በመቀጠልም እንደገና ታርሞ በ1970 በታተመው የአርዮስን

አሳብ በተከተለ የመጽሐፍ ቅዱስ ቅጂ የክርስቶስን ፍጹም እግዚአብሔር መሆን የሚያመለክቱትን እነዚህን ክፍሎች ከዮሐ 20:28 በስተቀር የትርጉም ልዩነት በማሰጠት ግልጽ የሆነ ክህደትን አንጸባርቀዋል።

ከዚህም የተነሳ እነዚህ ክፍሎች አወዛጋቢነት አላቸው የሚል መከራከሪያ ያቀርባሉ። ለመሆኑ የክርስቶስን ፍጹም አምላክነት የሚያመለክቱ የመጽሐፍ ቅዱስ ማስረጃዎች እነዚህ አወዛጋቢ ብለው የፈረጁቸው ክፍሎች ብቻ ናቸው? ኢየሱስ ራሱ ስለማንነቱ ሲገልጥ "እኔ እግዚአብሔር ነኝ! ብሎ አልተናገረም፤ እውነተኛ አምላክ ቢሆን ኖሮ እንዲህ ከማለት አይመለስም ነበር!" ለሚሉ የመከራከሪያ ነጥቦች ኢየሱስ የእርሱን ፍጹም አምላክነት ከማስተጋባቱ በላቀ መንገድ ከአብ የተላከበትን ተልእኮ በመወጣቱ (በግብሩ) እንዲገለጥ ወይም (ከአንደበት ይልቅ በስራ ራሱን መግለጥን) ይመርጥ እንደነበረ ተናግሯል (ዮሐ10:37-38)።

በዚሁ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል ላይ እንኳ "እኔና አብ አንድ ነን።" በማለቱ (ዮሐ 10:30)፤ አይሁድ በድንጋይ ሊወግሩት እንደተነሱና የሚወግሩበትን ምክንያት ሲጠይቃቸውም በቁ.33 ላይ አይሁድ "ስለ መልካም ስራ አንወግርህም፤ ስለስድብ አንተም ሰው ስትሆን ራስህን አምላክ ስለማድረግህ ነው እንጂ ብለው መለሱለት" ይላል። እንግዲህ አይሁድ እኔና አብ አንድ ነን ማለቱ እኔ ራሴ እውነተኛ አምላክ ከአብ ጋር አኩል መለኮት ነኝ ወይም እኔ እግዚአብሔር ነኝ ማለቱ እንደሆነ ተረድተው በድንጋይ ሊወግሩት እንደተነሱ አመላካች ክፍል መሆኑን እንረዳለን። ለመሆኑ ኢየሱስ ስለ ራሱ ማንነት ያልተረዳ ነበር? ስለ ማንነቱ ሲናገር ምን አለ?

1.2.3.2 ኢየሱስ ስለ ራሱ ምን ይላል?

ኢየሱስ "እኔ እግዚአብሔር ነኝ!" ብሎ በግልጽ አልተናገረም ለሚሉት መልሳችን «አዎን» የሚል አይደለም፤ ምክንያቱም የእርሱንና የአብን አንድነት መናገሩ እርሱ እግዚአብሔር መሆኑን እንደሚያመለክት አይሁድ ተረድተው ላደረጉበት ተቃውሞ ይቅርታ ያልጠየቀ በመሆኑ ነው። ኢየሱስ ራሱ ፍጹም አምላክ (እግዚአብሔር) መሆኑን መናገሩ ባይሆንም ኖሮ ንሰሃ ሳይገባ ትክክለኛ መሆኑን አበክሮ በመግለጽ መግፋቱና እንዲያውም ከአንደበት ይልቅ ስራዬ ይግለጠኝ የሚል ሆኖ መገኘቱ በራሱ ከእርሱ የማይጠበቅ በሆነ ነበር (ዮሐ 10:37-38)። ከዚህም በተጨማሪ ኢየሱስ ስለ ራሱ የተናገረባቸውን በርካታ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች ስንቃኝ ለሰው ፈጽሞ ተገቢ ያልሆኑ መገለጫዎችን በመጠቀምና ከእግዚአብሔር የማያንስ መሆኑን

በመጥቀስ የፍጹም አምላክነት ይገባኛል? ወይም መብቱ እንደሆነ የሚያመለክቱ በርካታ ክፍሎችን እንመለከታለን። ከእነዚህ የክርስቶስን ፍጹም አምላክነት ከሚያስረዱ መግለጫች ውስጥ የሚከተሉት ይገኙ ብታል፡-

1. ለሥራው የሚልካቸው መላዕክት እንዳሉት ተናግሯል። እነዚህም መላዕክት የእግዚአብሔር መላእክት እንደሆኑ መረዳት ይቻላል (ማቴ 13:41፤ ሉቃ 2:8-9፤ 15:10) ።
2. ኃጢአተኞችን ይቅር የማለት ሥልጣን እንዳለው ተናግሯል (ማር 2:5)። በዚሁ ክፍል ላይ የሕግ መምህራን በእግዚአብሔር ላይ ስድብን መናገር ነው ያሉት ክርስቶስ ኃጢአትን የማስተሰረይ ስልጣን ያለው (ራሱ እግዚአብሔር መሆኑን ስለ ገለጠ ነው።)
3. ኢየሱስ የሰንበትን ትርጉም እንደገና የመስጠት መብት እንዳለው አስገንዝቧል (ማር 2:27-28)።
4. ኢየሱስ በዓለም ላይ እንደሚፈርድ ተናግሯል (ማቴ 25:31-46) ።
5. ኢየሱስ እርሱ እና አብ አንድ እንደሆኑ ገልጧል (ዮሐ 10:30) ።
6. ኢየሱስ እርሱን ማወቅ አብን ማወቅ እንደሆነ ተናግሯል (ዮሐ 14:7-9)።
7. ኢየሱስ ከሠማይ የወረደ እርሱ ብቻ እንደሆነ ወደ ሰማይም የወጣ እርሱ ብቻ እንደሆነ ገልጿል (ዮሐ 3:13)።
8. ኢየሱስ ዘላለማዊ እንደሆነ ገልጧል (ዮሐ 8:58)።
9. ኢየሱስ የሚወደው ቢኖር ቃሉን እንደሚጠብቅ እርሱ እና አብ በአንድነት በአማኝ ዘንድ እንደሚኖሩ ገልጿል (ዮሐ 14:23)።
10. ኢየሱስ የእግዚአብሔር ልጅ እንደሆነ ለተጠየቀው ጥያቄ ሲመልስ ትክክል መሆኑን ገልጿል (ማቴ 26:63)።
11. ኢየሱስ «ጌታዬ አምላኬም» ብሎ ቶማስ ሲጠራው ተቃውሞ አለማድረጉን አምላክ መሆኑን እንደተቀበለው ያረጋግጣል (ዮሐ 20:28)።
12. ኢየሱስ የተናገራቸው ቃሎች ከቃለ እግዚአብሔር (ከብሉይ ኪዳን መጽሐፍት) ጋር በእኩል ደረጃ እንዳሉ አረጋግጧል (ማቴ 5:21-22 ፤ 27-28) ።
13. ኢየሱስ በሕይወትና በሞት ላይ ስልጣን ያለው /ዮሐ 5:21/ ÷ እንደ ያህዌ ሕይወትን የሚሸጥ መሆኑን ተናግሯል /መዝ (119)/
14. ኢየሱስ እንደ አብ ዘወትር በሥራ ላይ እንዳለ ተናግሯል /ዮሐ 5:2-18/። ይህን አባባሉንም ራሱ እግዚአብሔር እንደሆነ (ከእግዚአብሔር ጋር እኩል እንደሆነ) እንደተናገረው አይሁዶች እንደተገነዘቡት እርሱም እንዳለመቻመቻ ቁ18 ላይ እንረዳለን።

15. ኢየሱስ ሁሉን የሚችል እንደሆነ ተናግሯል /ማቴ 28:18፤ ራእ 1:8/
16. ኢየሱስ ሁሉን የሚያውቅ እንደሆነ ተናግሯል/ማር 2:8 ዮሐ 1:48/
17. ኢየሱስ በሁሉ ቦታ የሚገኝ እንደሆነ ተናግሯል /ማቴ 18:20፤ ማቴ 28:20፤ ኤፌ 1:23/።

ለመሆኑ ኢየሱስ ራሱ እግዚአብሔር መሆኑን ካመለከተባቸው ሀሳቦች በተጨማሪ ደቀ መዛሙርቱ እርሱን ማን ብለው አውቀውት ነበር? ለዚህ ጥያቄ መልሱን ለመስጠት ጌታን ያጋፋት ከነበሩ ከእያሌ ሰዎች፥ከሰባ ሁለት ደቀመዛሙርቱ፥አስራ ሁለቱ ሐዋርያት፥ ከሦስቱ ማለትም (የጴጥሮስ፥ ያዕቆብና የዮሐንስ) ከእነዚህ ሁሉ ለጌታ የበለጠ የተለየ ቅርበት ያለውና የልብ ወዳጅ እንደሆነ ጌታ ራሱ እንኳን የመሰከረለት «ጌታ ይወደው የነበረው ደቀ መዝሙር» በመባል የተጠቀሰው ሐዋርያ ጌታን ማን ብሎ አውቆት ነበር?

1.2.3.3. የዮሐንስ (ጌታ ይወደው የነበረው ደቀመዝሙር) ምስክርነት

ጌታ ኢየሱስን ከተከተሉት በሙሉ "ጌታ ይወደው የነበረው ደቀመዝሙር" በማለት ስለ ራሱ የሚናገረው ሐዋርያው ዮሐንስ ነው። ዮሐንስ በጌታ እራት ስርአት ወቅት ሐዋርያው ጴጥሮስ እንኳን ጌታ የተናገረው ስለ ማን እንደሆነ እንዲነግራቸው የማለደውና ለጌታ ደረት የተጠጋ እንደሆነ የሚነገርለት ሐዋርያ ነው (ዮሐ 13:23-27)። ይህ ለጌታ ከሁሉ የቀረበ ሐዋርያ ስለ ጌታ ያለውን ግንዛቤ መረዳት መቻል የእርሱን ምስክርነት ከማንም በላይ ተቀባይነት ያሰጠዋል። ለዚህም ታላቅ የሆነው ምክንያት ጌታ ራሱን በጥልቀት (በተለይ) ይገልጥላቸው ከነበሩት ከሦስቱ ሐዋርያት ውስጥ መሆኑና ከቡድኑም በተለየ መንገድ እንኳ ስለ ጌታ የሚገባው ያለው ወይም የሚያውቅ በመሆኑ ነው።

ታዲያ ይህ ደቀመዝሙር ስለ ጌታ በጻፈው ወንጌል ከሌሎቹ ወንጌላውያን ማለትም ተመሳሳይ አቀራረብ ካላቸው፡- ከማቴዎስ ማርቆስና ሉቃስ በተለየ መንገድ ከአካላዊ ቃል ዘላለማዊነትና በግጽዌ መለኮት ካለው ግንኙነት ይጀምራል። የሌሎቹን ወንጌላት መግቢያ ሀሳብ ስንመለከት ግን ድንገረ አለም ከድንግል ማሪያም ከመወለዱ የምስራች በቀጥታ የሚጀምሩ ናቸው። ታዲያ ይህ ጌታ ይወደው የነበረው ደቀመዝሙር በማለት ስለ ራሱ በመናገር በወንጌሉ ውስጥ የገለጠው ሐዋርያው ዮሐንስ ስለ ኢየሱስ ያለውን ምስክርነት

ከክርስቶስ ዘላለማዊ ማንነቱ በመነሳት በዮሐ 1:1 ላይ መተረክ ይጀምራል።

ዮሐንስ በወንጌሉ መግቢያ ላይ ከቅድመ ትሥጉት ሀሳብ ይጀምራል። የወንጌሉ ተቀባዮች እንዲሆኑ የሚነገርላቸውን አይሁድንም ሆነ አህዛብን በአንድነት በሚያግባባ የመነሻ ሀሳብ ላይ ያነጣጥራል። ይህም ሀሳብ ስለ አካላዊ ቃል ወይም በግሪክ ቋንቋ ስለ «ሎጎስ» ነው። ስለ አካላዊ ቃል ማንነት ለማስረዳት ሲነሳም የቃልን አካላዊነት ያልተረዱትን ተደራስያኑን ከጅማሬው ሳያስበረግግ እያግባባና እያሳመነ ማስረዳት ተያይዞታል። ወንጌሉ የሚጀመረው "በመጀመሪያው ቃል ነበረ።" በማለት ነው። ለመሆኑ ዮሐንስ በዚህ መግቢያ ወንጌሉን መጻፍ የጀመረው ለምንድር ነው?

ዮሐንስ «በመጀመሪያው» በማለት የወንጌሉን መግቢያ ማስፈሩ የመጀመሪያውን የመጽሐፍ ቅዱስ መጽሐፍ ማለትም የአሪት ዘፍጥረትን መግቢያ እንድናስብ ያደርገናል። በዘፍ 1:1 ላይ በመጀመሪያ በማለት እግዚአብሔር ከጊዜ በፊት ሰማይንና ምድርን መፍጠሩን ያመለክተናል። ሙሴ በዘፍጥረት መጽሐፍ የአሮጌውን ፍጥረት መጀመሪያ ሲያስተዋውቅ ጊዜ ከመቆጠሩ በፊት የአለምን መፈጠር "በመጀመሪያ..." ብሎ መናገሩ የአሮጌውን ፍጥረት ጅማራ ቢያሳይም ጅማራ የሌለውን የአካላዊ ቃልን ዘላለማዊ ሀላዊ ለማመልከት ዮሐንስ ተመሳሳይ አገላለጥ ተጠቅሟል። ሆኖም ግን ይህ "በመጀመሪያው..." የሚለው ሃሳብ በዮሐንስ አገላለጥ ውስጥ ቅድመ አለም ማለትም አለም ከመፈጠሩ፤ ዘመን ከመቆጠሩ በፊት ይኸውም ከዘላለም የሚል ነው።

ዮሐንስ በመቀጠል የገለጸው «ቃል» (ሎጎስ) በማለት ነው። ስለ ቃል (ሎጎስ) በአይሁድም ሆነ በግሪኮች (አህዛብ) ዘንድ የተደረሰበት መረዳት ነበረ። ስለዚህም ዮሐንስ በወንጌሉ ስለ አካላዊ ቃል (ሎጎስ) መናገሩ የሁለቱንም ቡድኖች ቀልብ የሚስብ ነው። ስለ «ቃል» (ሎጎስ) በአይሁድ ዘንድ የነበረው እምነት አንድ አምላክ የሁሉ ነገር ምንጭ እንደሆነ ቃል (ሎጎስ) ብጽኦ ሀላዊ ያለው፤ ነገር ግን እንደ ፍጡር አካል ጥገኛ እንደሆነ ነው። በግሪክ ፍልስፍና ደግሞ "ቃል" (ሎጎስ) ሀሳብ ወይም ምክንያት ወይም ደግሞ ከሰው አንደበት የሚወጣና የሰውን ሀሳብ የሚገልጽ ማለትም ንግግር የሚል ትርጉም ነበረው። ከክርስቶስ ልደት በፊት በስድስተኛው ምእተ አመት የነዘረው ሔራክልተስ የተባለ የግሪክ ፈላስፋ አባባል ቃል (ሎጎስ) ዘላለማዊ ነው። ሁሉም ነገር በዚህ ቃል (ሎጎስ) ተገኝቷል። እርሱ ከሁሉ የላቀ እውነታ አንዳንድ ጊዜ እነደ እሳት፥ አንዳንድ ጊዜ እንደ እግዚአብሔር፥ አንዳንዴ ደግሞ እንደ ቃል (ሎጎስ) እንደሆነ ያምን ነበር።

እንግዲህ በአጠቃላይ በብሉይ ኪዳን ውስጥ የእግዚአብሔር ቃል መለኮታዊ የሆነውን ፈቃድ የሚያስፈጽም (Effective Agent) እንደሆነ እንመለከታለን። በመዝ (33)፡6 "በእግዚአብሔር ቃል ሠማዮች ጸኑ ሰራዊታቸውም ሁሉ በአፉ እስትንፋሱ..." ይላል። በዚህም የእግዚአብሔር ቃል መለኮታዊ ድርጊትን እንደሚፈጽም ያስረዳናል። ከዚህ በመነሳት አይሁድ በእግዚአብሔር ቃል ሰማዮች እንደጸኑ ÷ ግሪኮች (አህዛብ) ደግሞ ቃል ምክንያታዊ የሆነ ህግ እንደሆነ ሁለቱም የተፈጥሮ ህጎችን ቢገልጹም ሁለቱም ይህ ቃል የሁሉ ነገር መጀመሪያ እንደሆነ ይስማማሉ።

በመቀጠል ዮሐንስ የተጠቀመበት ሀሳብ «... ነበረ» የሚል ነው። በመጀመሪያ ከሚለው አጠቃቀሙ በተጨማሪ «...ነበረ» ማለቱ ዘላለማዊነቱን እንጂ በጊዜ ውስጥ ቀዳሚ መሆኑን አያመለክትም። ለዚህም ዋናው ምክንያት ቅድመ አለም የጊዜ ስሌት አለመኖሩ ነው ታዲያ ዮሐንስ ቅድመ አለም ማለትም "በመጀመሪያው ... ነበረ።" በማለት የገለጸው አይሁድም ሆኑ አህዛብ (ግሪኮች) በመስማማት ዘላለማዊነቱን የሚመሰክሩለት ቃል (ሌጎስ) ነው።

ዮሐንስ "ቃልም በእግዚአብሔር ዘንድ ነበረ።" በማለት ቃል ከእግዚአብሔር የተለየና በእርሱ ያለ መሆኑን አመለክቷል። ይኸውም ቃል ከአብ ጋር ስላለው ግንኙነት ሲያመለክት በራሱ ልዩ አካል በግጻዊ መለኮት መኖሩን ይገልጻል። እስከዚህ ነጥብ ድረስ አይሁድም ሆነ አህዛብ ትኩረት ሰጥተውትና በተመሰጠ የሚከታተሉት በእነርሱም ዘንድ ያለውን አመለካከት የሚያስተጋባ በመሆኑ ነው። ለዚህም ምክኒያቱ ዮሐንስ በቃል መሰረታዊ ሀሳብ ላይ ባለው ታሪካዊ ደሃራ ላይ ተመስርቶ ስለ ነበረ ነው።

ነገር ግን ዮሐንስ ቃል (ሎጎስ) ምክንያታዊ ህግ ሳይሆን ህያው ማንነት ያለው ወይም ረቂቅ አካልና የህይወት ምንጭ መሆኑን ÷ ማንነት ሳይኖረው በምሳሌ 8 ላይ ጥበብ ራሷን በገለጸችበት ማንነት ባለው መልክ (personification) ሳይሆን ማንነት ያለው (ረቂቅ አካል) ወይም (Person) እና ራሱ እግዚአብሔር እንደሆነ ÷ የመለኮት መበላለጥ በሌለበት መንገድ «ቃልም እግዚአብሔር ነበረ» በማለት ገልጾታል። ይህ አባባሉ ለአይሁድም ሆነ ለአህዛብ አስደንጋጭነቱ የማይካድ ነው። ለዚህም ዋናው ምክንያት በእነርሱ ዘንድ ረቂቅ አካል (person) መሆኑ በግልጽ የሚታወቅ ባለመሆኑና "ማን" የሚባል ሳይሆን "ምን" የሚባል ተደርጎ ይቆጠር ስለ ነበር ነው። ዮሐንስ ግን "ማን" የሚባል ራሱ እግዚአብሔር መሆኑን ያለማወላዳት ገልጾታል። በዚህም ዮሐንስ

የ«ቃል»ን አካላዊነት በመጥቀስ «አካላዊ ቃል» መሆኑን ዝርዝር (አካል አልባ) ቃል እንዳይደለ ተርክታል።

በመቀጠልም ዮሐንስ "ይህ በመጀመሪያው በእግዚአብሔር ዘንድ ነበረ።"(ቁ2) በማለት ከላይ የተጠቀሰውን እውነታ ያጠነካክረዋል። በዚህም የአካላዊ ቃልን ዘላለማዊነትና ከአብ ጋር ያለውን የግጽዌ መለኮት ግንኙነት አበክሮ ገልጿል። በቁ.3 ላይ ደግሞ፡- "ሁሉ በእርሱ ሆነ ÷ ከሆነውም አንዳች ስንኳ ያለ እርሱ አልሆነም።" በማለት በቃልና በእግዚአብሔር አብ መካከል ከነበረው ግንኙነት፤ በቃልና በተፈጥሮ መካከል ወዳለው ግንኙነት ያመራል። በዚህም ያለ ቃል የሆነ (ህልውናን ያገኘ) እንደሌለ በማለት እስከ ቁ.13 ድረስ ይህ አካላዊ ቃል ወደ ምድር መምጣቱን÷ አመጣጡም የሰውን ልጆች ወገኖቹ አድርጎ እንደሆነ፤ ነገር ግን ወገኖቹ ያላቸው ደግሞ እንዳልተቀበሉት ወይም እንዳላመኑበት÷ በእርሱ ላመኑቱም በእምነት የሚገኝ የእግዚአብሔር ልጅነትን ስልጣን እርሱ ራሱ እንደሰጣቸው ገልጿል።

በቁ.14 ላይ ደግሞ ቃል ወደ ምድር በመምጣት በሰዎች መካከል የተገኘበትን መንገድ ሲገልጽ «ቃልም ሥጋ ሆነ ጸጋንና እውነትንም ተሞልቶ በእኛ አደረ .....» በማለት ወደ ዋናው የትሥጉት (ሥጋ መሆን) ሀሳብ ሲያመራ በአይሁድም ሆነ በአህዛብ ዘንድ አካላዊ ቃል መሆኑን ላልተረዱለትም ቃል ራሱ ሥጋ ሆኖ ወደ ምድር መምጣቱን ያወሳል። እዚህ ጋ ዮሐንስ የተጠቀመበት አገላለጽ "ቃል ሥጋ ሆነ።" ሲል ቃል ሥጋ ለበለ? ወይስ ቃል ሰው ሆነ ማለቱ ይሆንን? አሁንም የዚህን ሀሳብ ትክክለኛ ትርጉም ለመግለጽ የታሪካዊ ሥነ ክርስቶስ ጥናት የተሻለና ተገቢ ስፍራው ስለሆነ በዚህ ሀሳብ ዙሪያ የተካሄዱ የቤተክርስቲያን አባቶች ጉባዔዎችና አስተምህሮቶቻቸውን በሚያነጻጽረው በዚህ መጽሐፍ ክፍል ውስጥ ለማብራራት እሞክራለሁ።

ዮሐንስ በወንጌሉ ታላቅ ስፍራ የሰጠው ነገር ቢኖር የአካላዊ ቃል የትሥጉት መጠሪያው ኢየሱስ የሚለውን ስም በመጠቀም የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን ነው። ይህንንም ከአይሁድ ለሚደርስበት ተቃውሞም ማለትም፡- "ራስህን ከእግዚአብሔር ጋር ስላስተካከልክ በድንጋይ እንወግርሀለን።" ብለው ሲነሱበት እንዳላመቻቸ በመመስከር ኢየሱስ ራሱ እግዚአብሔር እንደሆነ÷ የእግዚአብሔር ልጅ ማለት ራሱ እግዚአብሔር እንደሆነና በመለኮት እኩል መሆኑን አበክሮ ገልጿል /ዮሐ 5:18-19፤ 10:30-38/።

ከሐዋርያው ዮሐንስ በተጨማሪም ወንጌላዊው ማቴዎስ ጌታ ኢየሱስ ሐዋርያቱን፡- «..... እናንተስ እኔን ማን ትሉኛላችሁ?» ብሎ

ሲጠይቃቸው ሐዋርያው ጴጥሮስ፡- "አንተ ክርስቶስ የህያው እግዚአብሔር ልጅ ነህ።" ብሎ እንደመለለለት ጠቅሷል (ማቴ 16:16)። ከዚህም የምንረዳው ሐዋርያው ጴጥሮስም ስለ ኢየሱስ ያለው መረዳት እንደ አንድ ረቢ (መምህር) ሳይሆን እንዲያውም የእግዚአብሔር ልጅ በማለት መመስከሩን ነው። የሁሉንም የጌታ ተከታዮችን ምስክርነት በዚህ ጽሁፍ ማካተት አስቸጋሪ በመሆኑ ሌላ አንድ ምስክርነት ብቻ በመቀበል ነገር በሁለት ምስክር እንዲጸና ማድረጉ የተሻለ ነው።

1.2.3.4. የዕብራውያን መልእክት ጸሐፊ እና የሐዋርያው ጳውሎስ ምስክርነቶች፡-

ከሐዋርያው ዮሐንስ ምስክርነት በመቀጠል የዕብራውያን መልእክት ጸሐፊን መግቢያ መቃኘቱ አስፈላጊ ነው። ዮሐንስ ስለ ኢየሱስ የተረዳውን መቃኘቱ በቂ ቢሆንም መረዳታችንን ለማዳበር ይህንን የዕብራውያን መልእክት 1:1-3 ላይ ያለውን ክፍል አንድ በአንድ እንመለከታለን።

የዕብራውያን መልእክት ጸሐፊ በመልእክቱ መግቢያ ላይ የክርስቶስን አምላክነት አበክሮ ያስገነዝባል። ለዚህም ገና በመጀመሪያው ቁጥር ላይ እግዚአብሔር በብሉይ ኪዳን የነበረው መገለጥ እድገት ሙሉ እና ፍጻሜ ያገኘ እንደሆነና በዘመኑ መጨረሻ በልጁ በኩል እንደተናገረ ይገልጻል። በዚህ አገላለጽ ስለ ልጁ (ወልድ) ማንነት በቁ.2 እና 3 ላይ ሰባት ታላላቅ ገላጭ ሀሳቦችን በመጠቀም ይተርካል። እነዚህ ሰባት የልጁን ማንነት ያንጸባረቁባቸው ቃላት፡-

1. ...ሁሉን ወራሽ ባደረገው ... ሥጋ የሆነው አካላዊ ቃል (ክርስቶስ) የማዳንን ስራ በመፈጸም በብኩርና ደረጃ ላይ ሆኖ ሁሉን ወራሽ እንደሆነ የሚያመለክት ነው።
2. ... አለማትን በፈጠረበት... በዚህ አገላለጽ ከሐዋርያው ዮሐንስ እና ጳውሎስ ጋር በመስማማት እግዚአብሔር አለምን ሲፈጥር ሁሉን በቃል እንደፈጠረ ያመለክታል (ከዮሐ 1:3 እና ቆላ 1:16 ጋር ይነጻጸር)።
3. ...እርሱም የክብሩ መንጸባረቅና... የፀሐይን ነጸብራቅ ከፀሐይ ለይተን እንደማናየው የልጁ ነጸብራቅ ከመለኮት ነጸብራቅ የሚለይ እንዳይደለ የሚገልጸው እርሱ ራሱ እግዚአብሔር ስለሆነ ነው።
4. ...የባሕርዩ ምሳሌ ሆኖ... ኢየሱስ የአብ የባሕርዩ ትክክለኛ ምሳሌ በመሆን የእግዚአብሔርን ባሕርይ የሚገልጥ እንደሆነ አሁንም ከዮሐንስና ከጳውሎስ ጋር በመስማማት ያብራራል (ዮሐ 14:9፤ ቆላ 1:15)። እዚህ ነጥብ ላይ ቅድመ አለም ቃል ከአብ መውጣቱ ወልድ እንዳሰኘውና ወልድ የእግዚአብሔር ልጅ እንደሆነ ለመመልከት መሞከራ ይታወሳል። ሆኖም ግን ቃል የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን

ቅድመ ዓለም ከአባቱ (ከአብ) መወለዱን እንጂ የዚህን አይነት ያለ እናት የሆነ ልጅነት ምንነት ግልጽ አልተደረገም።

በምድራችን የምናውቀው ከወንድና ከሴት በሩካቤ ዘበሥጋ በሚደረግ ግንኙነት አባትነትና እናትነት ላይ የተመሰረተ ልጅነት አለ። ከዚህም በተጨማሪ በጉዲፈቻ በሥጋ ያልወለዱትን ልጅ ለማሳደግ እናትና አባት ለመሆን ቃል ገብቶ በመውሰድ ላይ የተመሰረተ ልጅነትም አለ። የአካላዊ ቃል የአብ ልጅ መሆን ግን ከዘላለም ከአብ በመውጣቱና የአብ ትክክለኛ የባሕርይ ምሳሌ በመሆኑ ነው። ስለዚህም ይህንን አይነት ልጅነት የባሕርይ ልጅ ብለን ልንጠራው እንችላለን። ለማብራራት ያህል ለምሳሌ በግ የሚወልደው በግን እንጂ ፍየልን እንዳልሆነ፣ ሰውም ሰው እንጂ ጥጃን እንደማይወልድ ሁሉም ፍጥረት የባሕርዩን እንደሚወልድ የእግዚአብሔር ልጅ ማለት የእግዚአብሔር ትክክለኛ ባሕርይ ያለው (የባሕርይ ልጅ) ማለት ነው። ስለዚህ ባሕርይ የትክክለኛ ማንነት መገለጫ ነው። ድንገረ ትሥጉት ክርስቶስም እንዲሁ የአብ የባህርዩ ምሳሌ ነው ሲል የባህርይ ልጅ ማለትም የአብ ባሕርይ የእርሱ ባህርይ የሆነና እርሱን ማየት የማይታየውን አብን መገንዘብ የሚቻልበት ብቸኛ መንገድ መሆኑን አመለካከት ነው (ከዮሐ 14:8-11 ጋር ይነጻጸር)።

የዕብራውያን መልእክት ጸሐፊ በመቀጠል የሚያነሳው ነጥብ ከዘላለማዊው ማንነቱ፤ የማዳን ስራውን ለመፈጸም ወደሚያስችለውና በትሥጉት አካል ወደ ፈጸመው የወልድ ሚና ያመራል። ይኸውም፡-

5. ...ሁሉን በሰልጣኑ ቃል እየደገፈ... ኢየሱስ በቅድመ ትሥጉት አካል በእርሱ የተፈጠሩትን ሁሉ በአንድነት የሚደግፍና በፍጥረታት ላይ ታላቅ ሚና እንዳለው አመለካከት ሃሳብ ነው። በዚህም በሥልጣን ከአብ ጋር አቻ መሆኑን ያመለክታል። በመቀጠልም በትሥጉት አካል የፈጸመውን ሲያነሳ፡-

6. ...ኃጢአታችንን በራሱ ካነጻ በኋላ... በሚለው ሀሳብ ደግሞ ሥርየትን ማስገኘት የሚችል ማንም ባለመኖሩ እና እርሱ ግን ከማንነቱ የተነሳ በራሱ የሰዎችን ሐጢአት ለማንጸት ብቃት ያለው መሆኑን አመለካከት ነው። ከዚህም የተነሳ ልጁ ትሥጉት (ሥጋ የሆነበትን) በማንም መከናወን የማይችል የሥርየትን ጽንሰ ሃሳብ ይገልጻል። ይህ ደግሞ በተለይ የትሥጉት አካልን ማንነት ከግብሩ አንጻር ስንቃኝ የምናተኩርበት ይሆናል።

7. ...በሰማያት በግርማው ቀኝ ተቀምጦ... በዚህም ሃሳብ የድነትን ሥራ በመፈጸም በክብር ከአብ ጋር ባለው አቻ ንጉሱነት ስፍራ እንዳለ ያመለክታል።

ከላይ የተጠቀሱት ሰባት ነጥቦች እያንዳንዳቸው የትሥጉት አካል በክርስቶስ፤ ራሱ እግዚአብሔር መሆን እና የመለኮት መበላለጥ ያለመኖር ላይ ትኩረት የሚያደርጉ ናቸው። በመቀጠል የዕብራውያን ጸሐፊ ልጁን (ወልድን) ከመላእክት ጋር በማነጻጸር ማንነቱን ያስረዳል። ይህ ምናልባት በአይሁድ አማኞች ዘንድ በዘመናችን ራሳቸውን "የይሆዋ ምስክሮች" ብለው እንደሚጠሩት ሰዎች፡- "ኢየሱስ መልአኩ ሚካኤል ነበር!" በማለት እንደሚሰብኩት ያለ እና ስለ ልጁ በተሳሳተ አመለካከት ከእግዚአብሔር የሚያንስ ደግሞም እንደ መልአክ ያለ እንደሆነ የተከሰተን የአመለካከት ውዥምብር ለማረም የተደረገ ማነጻጸሪያ ሳይሆን አይቀርም። በማነጻጸሪያውም ወልድ የእግዚአብሔር ልጅነቱ የተለየ ስፍራ እንደሚያሰጠው እንዲያውም መላእክት ለእርሱ የሚሰግዱለት አምላክ እና ከእግዚአብሔር ጋር አቻ ንጉስ መሆኑን እንዲሁም ጌታ እንዲሁም ከጥንት አለማትን የፈጠረ መሆኑን በመጥቀስ ልጁ ከመላእክ በኩር (የላቀ) እንደሆነ ያብራራል። በዚሁ መንገድ ከሙሴም ከካህናትም ጋር በማነጻጸር ልጁ (ወልድ) ከሁሉ በላይ የላቀ እንደሆነ በማተት ይህ ደግሞ እንደ ፍጡር ሰው ወይም ከመላእክት አንዱ ሳይሆን የሁሉ ጌታና ራሱ እግዚአብሔርነቱን ያስረዳናል።

እንግዲህ ለተጨማሪ ድጋፍ ሐዋርያው ጳውሎስ በፊል2:6 ላይ ያለውን ...በእግዚአብሔር መልክ ሲኖር ሳለ ከእግዚአብሔር ጋር መተካከልን መቀማት እንደሚገባ ነገር አልቆጠረውም... በማለት መግለጹን በመንተራስ አንዳንዶች መለኮትነቱን እርግፍ አድርጎ በሰማይ ትቶ ሰው ብቻ ሆኖ ወደ ምድር መጥቷል በማለት የትሥጉት አካል ክርስቶስ አምላክ አልነበረም ለማለት ሲሞክሩ ይደመጣሉ። ጳውሎስ በዚህ ክፍልም ላይ በእግዚአብሔር መልክ ሲኖር ሳለ ማለቱ ራሱ እግዚአብሔር ሆኖ ሳለ ሰው መሆኑን ማለትም እግዚአብሔርነቱን በሠማይ ሳይተው ሰው እንደሆነ በዚህም የመለኮት ባህርዩን ሳይለቅ ለትስብእት (ለሰው) ያሉትን ግብሮች መፈጸም የሚያስችሉትን ባህርዮች ትስብእት እንደወሰደ አመለካች ነው። ስለዚህ ጳውሎስም በዚሁ የትስጉት አካል ክርስቶስ አምላክ ሲሆን (በእግዚአብሔር መልክ ሳለ) ለድነት ግብሩ ሲል ሰው እንደሆነ እንጂ ራሱ እግዚአብሔር መሆኑን አልካደም።

1.2.3.5. ክርስቶስ እግዚአብሔር መሆኑን የካዱ ታሪካዊ ኑፋቂዎች፡-

ቤተክርስቲያን ገና ከጅማሬዋ ኢየሱስ ማን እንደሆነ ትክክለኛውን መረዳት በአጠቃላይ የመጽሐፍ ቅዱስ አስተርፅዖ ላይ ተመስርታ ለማርቀቅ በጀመረችበት ወቅት ኑፋቂዎች ተከስተዋል። የክርስቶስን

ፍጹም አምላክነት በመካድ የተንጸባረቁ ታሪካዊ ኑፋቂዎች ሁለት ናቸው። እነዚህ ሁለት ኑፋቂዎች ኢየሱስ ማን እንደሆነና ከአብ ጋር ያለውን ግንኙነት በተመለከተ የተሳሳቱ አመለካከቶች ናቸው።

ሀ. ኢየሱዊነት

የመጀመሪያው ቡድን ኢየሱዊነት የተሰኘ ሲሆን በክርስቶስ አምላክነት ዙሪያ የነበረውን እሳቤ ሲሰነዝር እውነተኛ አምላክ ወይም በእርሱነቱ እግዚአብሔርን እግዚአብሔር የሚያሰኘው ማንነት የሚይዝ አምላክ እንዳይደለ ገልጿል። ይህ ኢየሱዊነት የሚለው ስያሜ ከይሁዲነት እንቅስቃሴ ጋር የተቆራኘና በመጀመሪያ ለሁሉም ክርስቲያኖች በመቀጠልም ለአይሁድ ክርስቲያኖች መጠሪያ የነበረ ፥ በኋላም ለአይሁድ የመናፍቃን ቡድን በመጠሪያነት አገልግሏል።

ይህ የመናፍቅነት ትምህርት በእግዚአብሔር አንድነት (Monotheism) ላይ የጠነከረ እምነት የነበረው ሲሆን የክርስቶስን ከድንግል መወለድ በመካድ ኢየሱስ የዮሴፍ ህጋዊ ልጅ ማለትም ዮሴፍ በሩካቤ ዘበስጋ ከማርያም የወለደው ነው ብሎ ያስተምር ነበር። ስለ ኢየሱስ የሚያስተምሩትን ስንቃኝ ኢየሱስ ጻድቅና ጠቢብ የሆነ ተራ ሰው ነበር፤ ነገር ግን በተጠመቀበት ወቅት ክርስቶስ በእርግብ አምላል በእርሱ ላይ ወረደ ከዚያም እግዚአብሔር በኢየሱስ በኩል ታላላቅ ነገሮችን ፈጽሞ ልክ ኢየሱስ ከመሞቱ በፊት ክርስቶስ ከእርሱ ተለይቶ ሄዷል ብለው እንደሚያምኑ መረዳት ይቻላል።

ለዚህ ኑፋቂ መሠረታዊ ምክንያት የሚሆነው በአጠቃላይ የመጽሐፍ ቅዱስ መጻህፍት ያለማመናቸው በመሆኑ በተለይ ደግሞ የኢየሱስን ዘላለማዊነት ከድንግል መወለዱንና የነበረውን የላቀ ደረጃ የሚያመለክቱ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎችንም ይክዳሉ። ይህ የመናፍቅነት ቡድን በ2ኛው ክፍለ ዘመን መጀመሪያ የተነሳና የክርስቶስን ፍጹም እውነተኛ አምላክነት የካደ ነው።

ለ. አርዮሳዊነት

አርዮሳዊነትን የተመለከቱ አንዳንድ እሳቤዎችን ቃል በግጸዊ መለኮት ባለው ግንኙነት በቅድመ ትሥጉት ዙሪያ ስንነጋገር አንስተናል። የዚህን ታሪካዊ ኑፋቂ ምንነትና የስህተቱን መሠረት በዚህም ርእስ ስር ማንሳቱ ተገቢ እንደሆነ አስባለሁ።

አርዮስ በተባለ የእስክንድርያ ቤተክርስቲያን ሽማግሌ በነበረ ሰው በ4ኛው ክፍለ ዘመን የተጀመረ የመናፍቅነት ትምህርት ነው። ከኢየሱዊነት ኑፋቂ በጠለቀና በተደራጀ መንገድ በተከታታይ የሥነ

መለኮት ነጸብራቅ ሂደት በመከሰቱ ለቤተክርስቲያን ታላቅ ተግዳሮት ነበር። ይሄ ኑፋቄ ምንም እንኳን በ325 እና ከዚያም በተከታታይ በተደረጉ የኒቅያ ጉባኤና ሌሎች ጉባኤዎች በቤተክርስቲያን አባቶች የተወገዘ ቢሆንም እስከ ዛሬ ድረስ በተለያዩ መልኩ የሚከሰት በመሆኑ በዘመናችን ራሳቸውን "የይሆዋ ምስክሮች" በማለት የሚጠራ ቡድን የዚህ ኑፋቄ ተከታዮች አርዮሳውያን ናቸው።

እንደ አርዮሳዊያን ትምህርት እግዚአብሔር ብቻ (ይህን ሲሉ አብ ብቻ) ያልተፈጠረና ዘላለማዊ ነው። ሌሎች በሙሉ ግን የተፈጠሩ ናቸው ። እግዚአብሔር የሁሉ ነገር ብቸኛ ምንጭ ነው። እርሱ ብቻ የመለኮትነት ባህርይ አለው። እርሱ ማንነቱን ለማንም አያጋራም፤ እርሱነቱን ከማንም ጋር አይካፈልም። እርሱነቱን ለሌላ የሚያጋራ ከሆነ የሚከፋፈልና የሚለወጥ ስለሚሆን እግዚአብሔር ሊሆን አይችልም። ሌላ መለኮታዊ አካል ከእርሱ ጋር የሚጋራ ከሆነ የመለኮት ሁለትነትና መባዛት እንደሚኖር መናገር በተቻለ ነበር። ይህ ደግሞ የእግዚአብሔርን ማንነት በመጋራት ከአብ መውጣት አይችልም። ከእግዚአብሔር በስተቀር ሌሎች በሙሉ ከሚታየው የተፈጠሩ ናቸው። ከዚህም የተነሳ አርዮሳውያን የክርስቶስን ለአብ የግብር ቅደም ተከተል (Functional Subordination) አመለካከት ክፍሎችን በመጥቀስ ከአብ የሚያንስ አምላክ እንደሆነ ለመናገር ደፍረዋል። ስለዚህም ድንረ ትሥጉ አካል ክርስቶስም የአብ የመጀመሪያና ታላቅ ፍጥረት ሆኖ እንደተፈጠረ ነገር ግን እርሱ ራሱ ህላዌ እንዳልነበረው ይናገራሉ።

በአጠቃላይ አርዮሳዊያን የኢየሱስን ፍጹም አምላክነት የተሟላ መሆን ይከዳሉ። ከዚህም የተነሳ ኢየሱስ አምላክ ግን ከአብ ያነሰ ሆኖ የሚመለከ ያደርጉታል። ይህ ከሆነ በአምላክ እንድ ብቻ መሆን ያምናሉ ማለት ያስችላልን? ኢየሱስንና አብን የተለያዩ ደረጃ ያላቸው መለኮቶች በማድረግና በማመናቸው የብዙ አማልክት አምልኮ (Polytheism) ያላቸው አያስቸቸውምን?

ከዚህም የተነሳ አርዮሳውያን በመጽሐፍ ቅዱስ ጥቅሶች ስብሳብ ላይ እንጂ በሥነ መለኮታዊም ሆነ የፍልስፍናዊ መርህን በተከተለ መንገድ ክፍሎቹን አልተመለከቷቸውም ለማለት ያስችላል። ስለዚህም የሚከተሉትን ጥቅሶች ከአጠቃላይና ከቅርብ አውዳቸው ውጪ በመፍታት እንዲሁም ወልድን እግዚአብሔር በሚያሰኘው (እርሱነቱ) እና በግብር፣ በረቂቅ አካልነትና በስም ረገድ የተነገሩ ክፍሎችን ባለማስተዋል የተሳሳተ ድምዳሜ ላይ ደርሰዋል። በድንረ ትሥጉት

አካል በክርስቶስ አምላክነት ላይ በተዛባ ትርጉም የሚፈቷቸው ክፍሎችን ስንቃኝ፡-

1. ኢየሱስ ፍጡር እንደሆነ ለማመልከት የሚሞክሩባቸው ክፍሎች (ሐዋ 2:36፤ ሮሜ 8:29፤ ቆላ 1:15፤ እብ 3:2)
2. አብ እውነተኛ አምላክ እንደሆነ የሚያመለክት የኢየሱስ ጸሎት (ዮሐ 17:3)
3. ለኢየሱስ ፍጹምነት የማያላብሱ ማለትም ድካምን፣ መከራንና አላዋቂነትን (የማያውቀው ነገር ያለው መሆኑን) የሚያሳይ ጥቅስ (ማር 13:32) ይገኙባቸዋል።

ከላይ የተዘረዘሩትን የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች በአጭሩ አንድ በአንድ መመልከት አስፈላጊ ነው። ለዚህም በመጀመሪያ ነጥብ ስር ኢየሱስን ፍጡር ሰው ለማለት የሚጠቅሱት (ሐዋ 2:36) "ኢየሱስን እግዚአብሔር ጌታም ክርስቶስም አደረገው።" የሚለውን ሀሳብ በመውሰድ ኢየሱስ ጌታም ክርስቶስም አልነበረም ይላሉ። ነገር ግን አብ በጸጋ እንዳደረገው አመለካከት አድርጎ መውሰድ ትክክለኛ አይደለም። በዚህ ክፍል አውድ በመንፈስ ቅዱስ ተሞልቶ ሐዋርያው ጴጥሮስ ለእስራኤላውያን ሲናገር እነርሱ የለቀሱት ኢየሱስ ከግብሩ ወይም ሰዎችን ለማዳን ካደረገው የተነሳ በማእረግ ወይም በሹመት ስፍራ መቀመጡንና እግዚአብሔር ያለ ልክ ከፍ ከፍ እንዳደረገው አመለካከት እንጂ ፍጡር እንደ ነበረ የሚያመለክት ክፍል አይደለም። ከመሲህነት ግብሩ የተነሳ የላቀ መሆኑን ከሐዋርያው ጳውሎስ ትምህርት ...ምሳሰም ሁሉ ይንበረከክ እና ኢየሱስ እርሱ ክርስቶስ ጌታ እንደሆነ ይመሰክር ዘንድ እግዚአብሔር ከሰም ሁሉ በላይ ሰም እንደ ሰጠው አመለካከት እንጂ በማንነቱ ያነሰ የነበረውን የደረጃ እድገት መስጠትን በፍጹም አያመለክትም ከፊል 2:9-11 ጋር ይነጻጸር።

ሌላው ደግሞ በሮሜ 8:29 እና በቆላ 1:15 የልጁን (የወልድን) በኩር መሆን የሚያመለክትን ሀሳብ በመጠቀም ኢየሱስ ራሱ እግዚአብሔር ከሆነ ለምን በብዙ ወንድሞች መካከል በኩር በሌላ በኩል ደግሞ ከፍጥረት ሁሉ በፊት በኩር ይለዋል? የሚል ነው። በዚህ ክፍል ልጁ የአብ ፍጡር ነው የሚል ሀሳብን በፍጹም አናገኝም። ክርስቶስን ከሌሎች (ፍጥረታት) ካነጻጸርነው በኩር የሚያገኛቸው እድሎች ባለቤት የሚያደርገው የተለየ ልጅነት ያለውና ሁሉ በእርሱ የተፈጠሩ መሆኑን አመልካች ነው። ይህ አይነቱ ክርስቶስን ከፍጥረታት የማነጻጸርና የእርሱን በኩርነት (ከትርጉም አንጻር የላቀ መሆን የሚልን ሀሳብ የያዘውን ቃል) መጠቀሙ በዕብራውያን መልእክትም ውስጥ እርሱ ከመላእክት፦

ከሙሴ፥ ከካህናት በኩር (የላቀ) መሆኑን ለመግለጽ የተጠቀመበት መንገድ መሆኑን አስቀድሞ ለመግለጽ እንደሞከረኩት ነው።

ይህ የትሥጉት አካል ክርስቶስ የእግዚአብሔር ልጅ ሲሆን ሳለ የሰው ልጅ ሆኖ በመምጣቱ ወንድሞቹ እንሆን ዘንድ የተገባን እንደሆንን የሚያስረዳ ክፍል ነው። በዚህም ረገድ እርሱ በአመኑቱ መካከል ያለው ብኩርና ከሁሉ የላቀን ስፍራ በእግዚአብሔር ቤተሰብ ውስጥ በመያዙ ነው የሚል ሆኖ እናገኘዋለን። ስለዚህም በኩር የሚለው ቃል የመጀመሪያ ከማለት በተጨማሪ የላቀ (outstanding) ማለት ነው። ከዚህም በተጨማሪ የወልድን አምላክነት መካድ ሳይሆን የትሥጉት አካል ክርስቶስን አምላክ-ሰው በመሆኑ ላመኑቱ ያለውን ወንድምነትና በዚህ ወንድምነቱ ያለውን የላቀ ደረጃ አመላካች ነው።

ከላይ በተጠቀሱት ነጥቦች በሁለተኛ ደረጃ የሰፈረው በዮሐ 17:3 ...እውነተኛ አምላክ ብቻ የሆንህ አንተ።... የሚለውን ጥቅስ በመውሰድ አርዮሳውያን ኢየሱስ ወደ አብ ሲጸልይ አብ ብቻ እውነተኛ አምላክ እንደሆነ በመጥቀስ እርሱ ራሱ ግን እውነተኛ አምላክ እንዳልሆነ መስክሯል የሚልን አፈታት በመፍታት የተሳሳተ ድምዳሜና ከአጠቃላይ የመጽሐፍ ቅዱሱ ሀሳብ የተቃረነ አመለካከትን ይሰነዝራሉ። በዚህ ክፍል ላይ ኢየሱስ የአብን አምላክነት ከራሱ ጋር አላነጻጸረም። ስለዚህም በዚህ ክፍል ላይ የተናገረበትን ሀሳብ ስንመለከት ከግብር እንጂ ከማንነት አንጻር ያልተናገረው መሆኑን ማስተዋል ይቻላል።

በመቀጠልም ኢየሱስ አብ የላከው እንደሆነና አብ ላኪ ሲሆን እርሱ ደግሞ ተላኪ መሆኑን አመለክቷል። ይህንን አይነት አገላለጽ ከዚህ ክፍል አስቀድሞ በዮሐ 10:29 ላይ የሰጠኝ አባቲ ከሁሉ ይበልጣል ሲል በግብር ቅደም ተከተል (Functional Subordination) አንጻር እንጂ በማንነቱ ወይም በአምላክነቱማ ከዚሁ ቁጥር ቀጥሎ ባለው ላይ እኔና አብ አንድ ነን በማለት አይሁድ ...ራሱህን ከእግዚአብሔር ጋር ስላስተካከልክ በድንጋይ እንወግርህለን እንዳሉት ድንጋይ እንዳነሱበት እንመለከታለን። በዮሐ 17:3 ላይ ኢየሱስ የአብን እውነተኛ አምላክነት ሲናገር ከራሱ ጋር አነጻጽሮ ሳይሆን በአጠቃላይ በዚህ ምእራፍ ውስጥ ትኩረት የሰጠበትን ከአብ ተልኮ መጥቶ የተላከበትን ስራ ከመፈጸሙ አንጻር የግብር ቅደም ተከተሉን የገለጸበት ነው።

በሦስተኛው ነጥብ ስር አርዮሳውያን ያቀረቡትን ጥቅስ ስንቃኝ ኢየሱስ ስለ ዳግም ምጽዓቱ ቀን ሲናገር ልጁም (ወልድም) እንኳን

እንደማያውቅ መናገሩን በማውላት በተጨማሪም መድከም፥ መራብና መጠማት እንዲሁም መከራ መቀበሉን በማስታዘክ ፍጹም አምላክ አይደለም ይላሉ (ማር 13:32)።

ይህ የክርስቶስን ማንነት ካለማስተዋልና የትሥጉትን ጽንሰ ሀሳብ በጥልቀት ካለመረዳት የመነጨ ነው። የወልድን በትሥጉት አካል በሥጋ ባሕርይ ይኸውም ለመለኮት ባህርይ የማይገባውን መከራ መቀበል ፥ መሞት እንዲሁም የምጽዓትን ቀን አላውቅም ማለቱን እንመለከታለን። ለዚህ ጥያቄ የተሟላ ምላሽን መስጠት ይቻል ዘንድ የአምላክ ሰው ባሕርያትን ግንኙነት በምንመለከትበት ክፍል መረዳቱ የተሻለ ስለሚሆን ለዚያ ተገቢ ርእስ አቆየዋለሁ። በአጠቃላይ ግን እነዚህ እንደ መራብ፥ መጠማት፥ መሞትና የምጽዓትን ቀን አለማወቅ በፍጹም ከክርስቶስ ራሱ እግዚአብሔር ያለ መሆን ጋር የተገናኙ ሀሳቦች አለመሆናቸውን ማስተዋል ያሻል።

1.2.4. ክርስቶስ ፍጹም ሰው ነውን?

በድጎረ ትሥጉት ማለትም ወልድ (አካላዊ ቃል) ሥጋ ከሆነ በኋላ ባለው አካል በክርስቶስ ማንነት ዙርያ የትሥጉትን አካል ፍጹም ሰው መሆን መብራራት ያለበት ነጥብ ነው። ይህንም ስል መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ቃል በግልጽ ከሚናገራቸው ሁለተኛው ሀሳብ ሰዎችን በማዳን እቅድ ሥጋ ሆኖ መምጣቱ ነው (ዮሐ 1:14)። ቃል ሥጋ ሆነ ማለት ምን ማለት ነው? ሥጋ ለበሰ? ወይስ ሰው ሆነ? ለዚህ ጥያቄ ምላሽን ለማፈላለግ ተገቢው ርዕሳችን የክርስቶስ ሰው ሆኖ መምጣትን የምናነሳበት ይህ ነጥብ ነው።

የቃል ሥጋ መሆን የድጎረ ትሥጉት አካልን ሰው ያሰኘው ሆኖ እናገኘዋለን። ለዚህም ደግሞ ክርስቶስ አንድ ተፈጥሮአዊ ሰው ያለውን ሥጋ፥ መንፈስ (ነፍስ) የነበረው እንደሆነ እንመለከታለን። ይህ ክርስቶስ ሰው እንደሆነ የምንመለከትበት ሀሳብ ደግሞ አስቀድመን በስፋት ከተመለከትነው ከፍጹም አምላክነት ጋር አይቃረንም? የሚልን ጥያቄ ይቀስቅሳል፤ ይህንን ነጥብ በአምላክ ሰው ባሕርያት ህብረት ዙሪያ የምናነሳው ሲሆን የቃል ሥጋ መሆን (ትሥጉት) ማንነት ከቃል ሰው መሆን ግንዛቤ ጋር ስላለው እሳቤ ማውሳቱ አስፈላጊ ነው። የትሥጉት አካል ክርስቶስ ሰው ነው ለማለት የምንጠቀምበት ከግእዝ የተወረሰ ቃል አለን። ይህም ቃል «ትሥብእት» የሚባል ሲሆን ትርጓሜውም ሰብ (ሰው) መሆን ማለት ነው።

እንደ አለቃ ኪዳነወልድ መዝገበ ቃላት አፈታት "ሰብ" ማለት ሠባት ማለት ሲሆን ይኸውም የሰውን ሠባትነት አመለካከት ነው። አክሲማረስ እግዚአብሔር ሰውን የፈጠረባቸውን ሠባት ነገሮች ሲጠቅስ፡- ከአራቱ ባህርያተሥጋ፡- መሬት፥ ውሃ፥ እሳት እና ንፋስ እንዲሁም ከሦስቱ ግብራተ ነፍስ፡- የማትበላና የማትጠጣ፥ የማታንቀላፋ ብሎም የማትሞት እንደሆነ ይገልጻል።⁸ በአጠቃላይ እነዚህ ሰባት ነገሮች በሰው ሥጋና ነፍስ ውስጥ ይገኛሉ። ስለዚህም ሰው ሰባት ነው የሚልን ጽንሰ ሀሳብ በማያያዝ «ሰብ» የሚለው ቃል ለፍጥረታዊው ሰው ይነገራል። እንግዲህ የትሥጉት አካል ክርስቶስም ፍጹም ሰው እንደሆነና በሰው ውስጥ የሚገኙ ሰባት ነገሮች ያሉት ሙሉ ሰውነቱን ለማመልከት ትስብእት የሚለው ቃል ሙሉ ትርጉሙን የሚገልጽ ነው።

እንግዲህ ስለ ክርስቶስ ስንናገር የቃላት መረጣ ወሳኝነት ካልተስተዋለ ኑፋቂያዊ እሳቤ ሰዎችን ከማስፈረጅ ለመጠንቀቅ ይረዳናል። የክርቶስን ማንነት በማስተማር መስክ ከገጠመኝ አንዱን ማካፊሌ የቃላት አጠቃቀምን ወሳኝነት የሚገልጥ እንደሚሆን ተስፋ አደርጋለሁ። በአንድወቅት በዚህ ነጥብ ላይ በትምህርት ሂደት አንድ ተማሪዬ ክርስቶስ ሥጋ ለብሶ የመጣ እግዚአብሔር ወልድ እንደሆነ እንደሚያምንና ሥጋው የሰው ሥጋ ከመሆኑም በላይ መለኮትነቱ የማይታየው ማንነቱ (person) እንደሆነ መናገር ጀመረ። በዚህ ወቅት ይህ ተማሪዬ ሥጋ ለበሰ የሚለውን ቃል በተለምዶ ከነበረው አጠቃቀም ወጣ ባለ መንገድ እንደተረዳውና ለዚህም መረዳቱ የጥሬ ቃል ትርጉሙ እንደሆነ በማስተዋል «ለመሆኑ ክርስቶስ ሰው እንደሆነ ታምናለህ?» ብዬ ጠየቅሁት። እርሱም ሥጋው የሰው እንደሆነ እንጂ እርሱነቱ (የማይታየው ክፍሉ ነፍሱ፥ መንፈሱ) የሰው እንደሆነ ማመን እንደሚያዳግተው መናገር ጀመረ።

ከዚህ ተማሪዬ የተረዳሁት ክርስቶስ 50% እግዚአብሔር፥ 50% ሰው በመሆኑ ፍጹም አምላክና ፍጹም ሰው በማለት ለማስረዳት የነበረውን ሙከራ ነው። በጣም የገረመኝ የክርስቶስን ሥጋ የሰው እንደሆነ መናገርም ሆነ ነፍሱን (መንፈሱን) የአምላክ አድርጎ ማሰብ በራሱ የክርስቶስን ማንነት ሙሉ ለሙሉ አለመረዳትን ከማንጸባረቁም በላይ ቀጥለን እንደምንመለከተው በታሪካዊ ኑፋቂነት ከተወገዙ አስተምህሮቶች አንዱ ነው። ከታሪካዊ ሥነ መለኮት መማር እጅግ በጣም አስፈላጊ ነው።

ስለዚህ በዚህ ዋና ርዕስ ማጠቃለያ ላይ በጥልቀት ስለምንቃኝ በተገቢው ስፍራ ከታሪክ እንማርበታለን። በዚህ ስለክርስቶስ በተማሪዬ አማካኝነት በተሰነዘረው እሳቤ ላይ በአጭሩ ምላሽን

ለመስጠት መጽሐፍ ቅዱስ በስፋት ስለ ሙሉ (ፍጹም) እግዚአብሔር መሆኑ እንደሚያነሳው ሁሉ ፍጹም ሰው ስለመሆኑም ያስረዳናል። ምንም እንኳን ሥጋው የሰው ሥጋ ነው የሚለውን አመለካከት አምላክ ሥጋ የለውም ከሚለው እውነታ አንጻር የተናገረው ቢሆንም አሁንም ይህንን እሳቤ ስህተት የሚያደርገው ምክኒያት በአምላክነቱና በሰው መሆኑ መካከል ያለውን ግንኙነት ለምን ቃኝበት ርእስ ማቆየት አስፈላጊ ነው። በዚህ ርእስ ስር ግን የክርስቶስን የትስብእት አካልነት ለመዳሰስ አስቀድመን መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ሰው መሆኑ የሚናገረውን መመልከት አስፈላጊ ነው።

1.2.4.1. ክርስቶስ ሰው መሆኑን የሚያመለክቱ የመጽሐፍ ቅዱስ ማስረጃዎች፡-

ስለ ትሥጉት አካል ክርስቶስ ስናስብ በመጀመሪያ ፍጹም ሰው መሆኑን የምንመለከተው እንደ ሰው መወለዱና የሰው ተክለ ሰውነት እንዳለው ነው (ሉቃ 2:1-52)። አካላዊ ቃል በሰብአዊ አካል መወለዱ እንደማንኛውም ሰው በአጭር ቁመትና በጠባብ ደረት የተወሰነ እንዲሆን አድርጎትም ነበር። ሰው በመሆኑም ተርቧል፣ ተጠምቷል፣ ደክሞታልም (ማቴ 4:2፤ ዮሐ 19:28፤ ዮሐ 4:6)። ከዚህም በተጨማሪ ሰው ስለሆነ ሞትን ሞቷል። በኢየሱስ ላይ ስለሆነበት ነገር ሁሉ ዮሐንስ እውነታውን ሲገልጥ ሰው መስሎ መገኘት ሳይሆን ሰው መሆን እንደሆነ ያስረዳናል (1ዮሐ 1:1) ።

ጌታ ኢየሱስ ራሱ ሰው መሆኑን ሲገልጽ በሰይጣን በተፈተነ ጊዜ «ሰው በእንጀራ ብቻ አይኖርም ተብሎ ተጽፎአል» ማለቱና ሌሎች የኢየሱስን ሰው መሆን መመስከራቸውንም እንመለከታለን (ማቴ 4:4፤ ሐዋ 2:22፤ ሮሜ 5:15 ፤ 17፤ 19፤ 1ቆሮ 15:21፤ 47-49፤ 1ጢሞ 3:16፤ ዮሐ1:14፤ ገላ 4:4)። ይህ የክርስቶስ ፍጹም ሰው መሆን ከትንሳኤውም በኋላ ማረጋገጫ የተሰጠበት ነው (ሉቃ 24:39)።

1.2.4.2 ክርስቶስ ኃጢአት የሌለበት፤ ግን ሰው ነውን?

ስለ ክርስቶስ ሰው መሆን ስናነሳ እንግዲያው ሰው ሆኖአል ካልን ከኃጢአት ባሕርይ ውርስ አንጻርስ ከእናቱ ወደ እርሱ የተላለፈ ኃጢአት የለምን? የሚል ጥያቄ ይነሳል። ይህ ጥያቄ ደግሞ ስለ ኢየሱስ እናት ስለ ማሪያም ማንነት እንድናስብ ያደርገናል። ስለዚህም የኢየሱስ ኃጢአት አልባነት ከእናቱ ከማሪያም፣ ከአጸናነሱ ወይስ ደግሞ ከእርሱ ማንነት አንጻር ሊሆን እንደቻለ የተለያዩ እሳቤዎችን መዳሰስ አስፈላጊ ነው።

አንዳንድ የቤተክርስቲያን አባቶች በተለይ በኢትዮጵያ ጥንታዊነት ካላቸው የጽሑፍ ማስረጃዎች እንደምናገኘው ከሆነ ኃጢአት በወንድ ዘር አማካኝነት እንደሚወረስና ኢየሱስ ግን ከሥጋ ፈቃድ ሳይሆን ድንገር አለም ያለ አባት ከእናት ብቻ በመወለዱ የኃጢአት ውርስ እንደሌለበት ይናገራሉ፡፡⁹ ይህ በፍልስፍና ላይ የተመሠረተ አቀራረብ ለኢየሱስ ኃጢአት አልባነት በመንስኤነት የሚያቀርበው ከወንድ ፈቃድ ያለመገኘቱን ነው፡፡ ሆኖም ይህን የኃጢአት ውርስ በወንድ ዘር ይተላለፋል የሚል እሳቤ በመጽሐፍ ቅዱስ መደገፍ የሚቻል አይመስለኝም፡፡

በሌላ በኩል ደግሞ ከኢየሱስ እናት ከማርያም ማንነት ጋርም በማያያዝ ምላሽ ለመስጠት የሚጥሩም አሉ፡፡ እነዚህን በሁለት ቡድን መክፈል ይቻላል፡- አንደኛው ቡድን ማርያም የውርስ ኃጢአት ነበረባት እንጂ በራሷ (በሐልዮ፥ በነቢብ እና በገቢር) ማለትም፡- ከአስተሳሰብ፥ ከድርጊትም ሆነ ከአንደበት ኃጢአት ፍጹም ነጻ ነበረች ምክንያቱም የእግዚአብሔር እናት እንድትሆን አስቀድሞ ተወስኗልና ሲል ሁለተኛው ቡድን ደግሞ ማርያም በውርስም ሆነ በራሷ የፈጸመችው ኃጢአት የሌለባት እንደነበረች ይናገራል፡፡ ስለዚህም ወደ ጽንሱ ወደ ኢየሱስ የተላለፈና የተወረሰ ኃጢአት አልነበረም ይላሉ፡፡¹⁰ እነዚህን አመለካከቶች ስንቃኛቸው ለመጀመሪያው እሳቤ ከአዳም ኃጢአት ነጻ ካልነበረች እንግዲህ ክርስቶስ ከውርስ ኃጢአት ነጻ ነበረን? እንዴት? ካልነበረ ደግሞ ሰዎች አልዳኑም ማለት ነዋ? ለሚሉ ጥያቄዎች መንፈስ ቅዱስ ሲጸልላት ኃጢአት ከእርሷ ወደ ክርስቶስ እንዳይተላለፍ ማድረጉንና የክርስቶስ ሞት ለእርሷም የተከፈለ ዋጋና የተቤገሮችበት እንደሆነ ይናገራሉ፡፡

ሁለተኛው አመለካከት ደግሞ ከውርስም ሆነ ከግብር ኃጢአት ነጻ ካልሆኑት የሰው ዘር ሳትሆን የመላእክት ወገን ነበረችን? የመንፈስ ቅዱስ እርሷን የመጸለሉ ሚስጥር ምንድር ነው? ለሚሉ ጥያቄዎች ማርያም ከሰማይ የወረዱ የመላእክት ዘር ሳትሆን ከኢያቄምና ከሐና (ከሁለት ባለትዳር ሰዎች) በሩከቤ ዘበሥጋ የተወለደች እንደሆነች ይናገራሉ፡፡ በመቀጠልም በሉቃ 1:35 መሠረት የመንፈስ ቅዱስ መጸለል (መጋደድ) የውርስም ሆነ የግብር ኃጢአት ስለነበረባት ሳይሆን የብስራቱን ቃል እንድትቀበልና የክርስቶስ ማደሪያ ለመሆን የተዘጋጀች እንድትሆን ለማድረግ ነበር በማለት ምላሻቸውን ያንጸባርቃሉ፡፡ ይህ ከሆነ ደግሞ ማርያም የአዳም ዘር ናት ማለት ያስቼለናልን? ለሚለው ጥያቄ አሁንም ምላሽ የሰጠ አይደለም፡፡

ስለዚህም የክርስቶስ ኃጢአት አልባነት ከምን የተነሳ እንደሆነ አያመለክተንም።

በዚህ ሃሳብ ዙርያ ልናስበው የሚገባን አንድ መሠረታዊ ነገር ቢኖር በሥነ መለኮቱ አለም በ "ውርስ ኃጢአት" ረገድ የሚጓዝባለቁ ሁለት የተለያዩ አመለካከቶች አሉ፡- አንደኛው የበደል ውርስ ሲሆን በአዳም ኃጢአት የሰው ዘር በሙሉ በደለኛ ሆኖ በተጠያቂነት ስር እንዳለ ያመለክታል። ሁለተኛው ደግሞ የኃጢአት ባሕርይ ውርስ ይኸውም፡- የሰው ዘር የሆነ ሁሉ ኃጢአትን አለመስራት እንደማይችል የሚያመለክት ነው። በዚህ ረገድ የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን መምሪቶች "በጥንተ አብሶ" ማለትም የአዳም በደል በሰው ዘር ላይ መወረስ እንደሚያምኑ መረዳት ይቻላል። ለዚህ እሳቤም በመሰረትነት ከሚጠቀሱ ክፍሎች መካከል "ዳዊት እናቴ በኃጢአት ወለደችኝ።" (መዝ 51:5) ማለቱ የሚጠቀስ ነው። ይህም ደግሞ ሰዎች ሁሉ በአዳም በደል ተጠያቂዎች እንደሆኑ አመለካከት ነው። ለአብነት ያህል በብሉይ ኪዳን በስፋት የተጓዘባለቁ የአባቶችን በደል በልጆች ላይ የመምጣቱ ነገር ከአዳምም በኋላ በደል በዘር እንደሚወረስ የተጓዘባለባቸው የመጽሐፍ ክፍሎች በኢትዮጵያ ክፍተኛ ትኩረት የተሰጠባቸው መሆኑ ነው። ከዚህም በተጨማሪ የህጻናት ጥምቀትን ከድነት አስተምህሮ ጋር ማቆራኝ ታቸው የበደልን ውርስ ከማስወገድ አኳያ የሚታይ ነው። ካገለበጥኳቸው በኢትዮጵያውያን መምሪቶች የተጻፉ መጻሕፍት ለመረዳት እንደቻልኩት የሰው ልጆች የበደል ውርስ እስከ ክርስቶስ የመስቀል ሞት ድረስ እንደ ነገሠና በመስቀሉ ሥርየት ካሣ እንደተከፈለበት እንደሚያምኑ ተመልክቻለሁ።

የኃጢአት ባሕርይ ውርስን በተመለከተ ማንኛውም ሰው በግል ህይወቱ በተለያዩ መንገድ ኃጢአትን ከመፈጸም ነጻ እንዳይደለ የሚያመለክት ነው። እንግዲህ ከክርስቶስ የመስቀል ሞት በኋላ ያሉ ሰዎች የኃጢአተኝነት ባሕርይን እንጂ የአዳም የበደለኝነት ውርሳቸው (ጥንተ አብሷቸው) በክርስቶስ ሞት ዋጋ የተከፈለበት እንደሆነ አመለካከት ነው። ቢሆንም ግን ጥምቀት ኃብተ መንፈስ ቅዱስን እንደሚያሰጥ ስለሚታሰብ ህጻናት ለድነታቸው መጠመቅ እንዳለባቸው ይታመናል። ይህንን ነጥብ በተለይ በድነት ጉዳይ ላይ ሰፊ አድርጎ መመልከት የተሻለ ነው።

ወደ ተነሳሁበት ሃሳብ ልመለስና ማርያምም እንኳ ከክርስቶስ ሞት በፊት የነበረች በመሆኗ ከአዳም በደል ውርስ ነጻ እንዳልነበረች የሚያመለክቱ እንደ ሠይፈ ሥላሴ ያሉ ኢትዮጵያውያን መምሪቶች እንዲህ ይላሉ፡-

አንዳንዶች እመቤታችን እድፎ የነበረው የአዳም ጠባይ ወይም ጥንተ አብሶ እንደሌለባት ያስተምራሉ፤ ነገር ግን ይህ ትምህርት በኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያናችን ተቀባይነት የለውም፤ ምክንያቱም እመቤታችን ከኢያቄምና ከሐና በሩካቤ ዘበሕግ የተገኘች ናት እንጂ ከሰማይ የወረደች የመላዕክት ወገን አይደለችምና፤ ካሣ የማያስፈልጋትም ሳትሆን ክርስቶስ በደሙ ከዋጃቸው ካሣም ከተከፈለላቸው ወገን ናት፤ ሆኖም እንደ አዳምና ሔዋን የምኞት የመናገርና የገቢር ኃጢአት ፈጽሞ የለባትም፡፡¹¹

በማለት የአዳም ጠባይዕ ወይም የጥንተ አብሶ (የአዳም በደል) ወራሽ እንደነበረች የሚያመለክትን ሃሳብ ይገልጻል፡፡ በዚህም የበደል ውርስ ከክርስቶስ የመስቀል ሞት በፊትም ሆነ በኋላ ላሉቱ ካሣ የተሰጠበት መሆኑን ያመለክታል፡፡

ምንም እንኳን የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን የሥነ መለኮት መምራዎች የውርስ ኃጥአት ሁለቱም ማለትም፡- የበደልና የኃጢአት ባሕርይ ውርስ ማለት ቢሆንም ወደ ሰው ዘር በሙሉ የተወረሰው በደለኝነት (ተጠያቂነት) ሳይሆን ከኃጢአት ነጻ መሆን የማያስችል ባሕርይ ብቻ ነው የሚሉ የሥነ መለኮት ሰዎችም አሉ፡፡ ይህ ደግሞ በውርስ ኃጢአት ምክንያት ማንም ሰው ያለ ኃጢአት መሆን አይችልም የሚል ድምዳሜ ላይ የሚያደርስ ነው፡፡ ከዚህም በመነሳት በክርስቶስ ኃጢአት አልባነት ረገድ ከተሰነዘሩት አንደኛው አሳቤ ለማሪያም የበደለኝነት ውርስ (ጥንተ አብሶ) የነበረባት መሆንና የክርስቶስ ሞት ለሰው ዘር በሙሉ ሥርየት አስፈላጊ እንደሆነ ሁሉ ለማርያም አስፈላጊነቱንም ያሳያል፡፡ የኃጢአት ባሕርይ ውርስን በተመለከተ ግን ማርያም ፈጽሞ ነጻ እንደነበረች ለዚህም በምክንያትነት የሚጠቀሰው የእግዚአብሔር እናት እንድትሆን አስቀድሞ እንደተወሰነች የሚናገር ነው፡፡

ሁለተኛው አሳቤ ማርያምን ሰው ግን ደግሞ በኃጢአት ረገድ ከበደል ውርሱም ሆነ ከኃጢአት ባሕርይ ውርስ ነጻ እንደነበረች የሚናገር ቢሆንም እርሷን ከአዳም ዘርነት ልዩ የሚያደርጋት ምን እንደሆነ አለመግለጽ አሁን ምላሹን መሰረት አልባ ያደርገዋል፡፡ ስለዚህ ሁለቱም አሳቤዎች የተሟላ ምላሽ እንዳላቸው መቁጠር ፈጽሞ አስቸጋሪ ነው፡፡ ይህ ደግሞ ከማርያም የተወለደውን ኢየሱስን ከውርስ ኃጢአት ባሻገር በራሱ ኃጢአት ማድረግ ያልቻለ? ወይስ ኃጢአት አለማድረግ የቻለ? ነበር ወደሚል ጥያቄ እንድናመራም ያደርገናል፡፡